

Geschiedenis der regtsmagt van Gedeputeerde Staten hier te lande, sedert 1581 tot op onzen tijd

<https://hdl.handle.net/1874/299694>

GESCHIEDENIS

DER

REGTSMAGT VAN GEDEPUTEERDE STATEN

HIER TE LANDE,

SEDERT 1581 TOT OP ONZEN TIJD.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

Doctor in de Regten

AAN DE HOOGESCHOOL TE UTRECHT,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

DR. B. TER HAAR

EN MET TOESTEMMING VAN DEN AKADEMISCHEN SENAAAT

TE VERDEDIGEN DOOR

MARC WILLEM DU TOUR VAN BELLINCHAVE

Op Woensdag 18 Mei 1859, des namiddags ten 2 ure.

UTRECHT,

POST UTERWEER & COMP.

1859.

GLASCHIEDENIS

RECHTSMACT VAN GEDEPUTEERDE STATEN

BIJZ. DE LANDT.

SECRET ENZ. OF. G. V. V. V.

PROCESSEN

Bestor in de Regien

DE RECHTEN

WAT WILLEN DE JAREN 1777

Druk van J. G. ANDRIESEN te Utrecht.

AAN MIJNEN VADER.

VOORREDE.

*Het zij mij vergund U Hoog Geleerden Heer
Mr. G. W. VREEDE, mijnen hartelijken dank
toe te brengen voor de welwillendheid, waarmede
Gij mijne zwakke krachten hebt geleid, en voor
de hulp, die ik nooit te vergeefs inriep bij
het opsporen der bronnen voor deze academische
proeve.*

*Nooit zal ik vergeten de aangename en
nuttige uren, die ik ter verbetering dezer
verhandeling met U Hoog Geleerde heb door-
gebracht.*

Ook U Hoog Geleerde Heer Mr. LINTELO
DE GEER, ben ik zeer erkentelijk voor de
heuschheid, waarmede Gij mij herhaaldelijk de
toegang tot Uwe rijke boeken-verzameling hebt
willen verschaffen.

INHOUD.

	Blz.
INLEIDING.	1
HOOFDSTUK I. De regtsmagt der Gedeputeerde Staten in Friesland <i>voor</i> 1795.	5
HOOFDSTUK II. De regtsmagt der Gedeputeerde Staten in Groningen <i>voor</i> 1795.	15
HOOFDSTUK III. De regtsmagt der Gedeputeerde Staten in Drenthe <i>voor</i> 1795.	21
HOOFDSTUK IV. De regtsmagt der Gedeputeerde Staten in Overijssel <i>voor</i> 1795.	25
HOOFDSTUK V. De regtsmagt der Gedeputeerde Staten in Gelderland <i>voor</i> 1795.	32
HOOFDSTUK VI. De regtsmagt der Gedeputeerde Staten in Utrecht <i>voor</i> 1795.	40
HOOFDSTUK VII. De regtsmagt der Gecommitteerde Raden in Holland en West-Friesland <i>voor</i> 1795.	46

	Blz.
HOOFDSTUK VIII. De regtsmagt der Gecommitteerde Raden in Zeeland voor 1795.	54
Brabant en de Landen van Overmaze.	60
HOOFDSTUK IX. De regtsmagt der Gedeputeerden na de om- wenteling van 1795 tot de inlijving in Frankrijk.	62
HOOFDSTUK X. De regtsmagt der Raden van Prefektuur onder de Fransche overheersching.	80
HOOFDSTUK XI. De regtsmagt der Gedeputeerde Staten sedert 1813.	86
HOOFDSTUK XII. Het vernietigen der uitspraken van Gede- puteerde Staten en de Conflicten van Attributie.	108

INLEIDING.

Onverschillig of men de Regterlijke Magt, als op zich zelf staande beschouwe, dan wel of men het denkbeeld van MONTESQUIEU verwerpe en haar als het uitvloeisel van het Uitvoerend Gezag aanmerke, zal de scheidslijn tussehen de *Policie* en de *Justitie* steeds aan groote moeilijkheden onderhevig blijven.

Die bezwaren doen zich hoofdzakelijk op bij de Regtsmagt, welke sommige administrative collegiën bezitten; want wij aarzelen niet het bijna voor onmogelijk te houden, de wetten over dat onderwerp zoodanig in te rigten, dat nooit een geschil over bevoegdheid meer ontsta. Van daar, dat enkele schrijvers aan de Regterlijke Magt, omdat op haar grootendeels de burgerlijke

vrijheid rust, alleen de uitspraak willen overlaten van alle niet slechts regterlijke maar ook administrative geschillen ¹⁾, doch wij zeggen het DE BOSCH KEMPER na ²⁾: „dat het noch doelmatig, noch voor het belang „van den Staat, noch voor dat der ingezetenen nuttig „zoude zijn, de beslissing over alle administrative ge- „schillen aan de gewone burgerlijke Regtbanken op te „dragen.“

Bedriegen wij ons niet, zoo zijn de aanvallen, die de administrative Regtsmagt te verduren had, voornamelijk dan tegen haar gerigt, wanneer zoowel in ons Vaderland als elders, de regering haar, op eene berispelijke wijze, ten nadeele van de Justitie in bescherming nam. Het is een bijna algemeen dwaalbegrip, dat de bedoelde Magt, onder den naam van conflicten hatelijk geworden, als een overblijfsel van Napoleons overheersching bij ons is in stand gebleven, en dat eerst met onze inlijving in Frankrijk, die zaak

1) Zie het gevoelen ontwikkeld van den Hertog DE BROGLIE in de Revue Française N° 6. 1828.

2) De waarborgen voor billijke administrative beslissingen door Jhr. Mr. J. DE BOSCH KEMPER pag. 8.

hier bekend is geworden. Zoowel het eene als het andere, is historisch eene onjuiste voorstelling.

Wij willen althans in dit proefschrift, door de geschiedenis van de Regtsmagt, die de Gedeputeerde Staten sedert hun oorsprong tot op den tegenwoordigen tijd gehad hebben, onze lezers van het tegendeel overtuigen. Zonder in het minst in vergelijking te willen treden van de tegenwoordige orde van zaken met de vroegere instellingen, meenen wij toch te kunnen beweren, dat in enkele opzigten de hedendaagsche uitoefening van het administrative Regt ten achter staat bij de procesorde voor de staatscollegiën onder de Republiek en zelfs onder het Fransch Bestuur; dat ten minste de waarborgen voor de behartiging van de belangen der Ingezetenen, door het gunnen van verschillende instantiën voor de geschillen, en van eene met de vormen der gewone Regtspleging meer strookende verdediging bij monde en bij geschrift, grooter waren dan thans.

Het gebrek aan eenheid in het voormalig bewind der Vereenigde Nederlandsche Provinciën en het daarmee gepaard bezwaar in het raadplegen der vereischte bronnen, doen ons vreezen, dat dit opstel zeer on-

volledig is en dat het misschien beter ware geweest,
ons tot het Collegie van die Provincie te bepalen,
waarmede wij onzen arbeid ziju begonnen en waarop
wij door geboorte ook de meeste betrekking hebben.

HOOFDSTUK I.

DE REGTSMAGT DER GEDEPUTEERDE STATEN IN FRIESLAND *VOOR* 1795.

Als een der gelukkigste gevolgen voor de Staatsregeling van deze Provincie, door hare toetreding tot de Unie van Utrecht te weeg gebragt, meenen wij de betere afbakening van de Regering en de Justitie te kunnen beschouwen, welke beide onder het Spaansche Bestuur in handen van het Hof Provintiaal van Friesland waren. ¹⁾

Toen de Staten of Volmagten der grietenijen en steden de plaats van PHILIPS II, Heer van Friesland, hadden ingenomen, werd uit hun midden een collegie

¹⁾ Het Hof van Friesland is het oudste collegie in dit gewest; het is door GEORGE Hertog van Saksen in 1499 opgerigt.

van negen leden, benevens den Stadhouder van dit gewest, opgericht onder den naam van Gedeputeerde Staten.

Hunne werkzaamheden bestonden in het dagelijksch beheer der Provincie, benevens het toezigt op de Godsdienst en het Onderwijs, het bewind der Finantien en van het Krijgswezen ¹⁾ en de zorg voor Dijken, Vaarten en Wegen. ²⁾

Onder den naam van „politieke administratie,“ werden de daaruit voortspruitende geschillen aan hunne Regtsmagt opgedragen, terwijl het Hof met de uitoefening der civiele en criminele Justitie belast bleef.

Het was evenwel lang eene gewigtige vraag de juiste grensscheiding tusschen de Policie (administratie) en de Justitie te bepalen; ook bleef de invloed van het Hof nog steeds zoo groot, dat het zich dikwijls de beslissing van zaken aanmatigde, welke wegens den vorm, waarin zij zich voordeden, tot de competentie van het Hof schenen te behooren, terwijl het

1) Zie hiervan voorbeelden in de gedenkwaardige geschiedenissen van Jr. FREDERICK VAN VERVOV. p. 13. p. 49 enz.

2) Instructie voor Gedeputeerde Staten. Chartb. IV. 78. Charterboek IV. 244. Charterboek IV. 302. Extract uit de Instructie der Gedeputeerde Staten op het punt van Dijken, Wateren, Sluizen, Beneficiale goederen enz. van den 11 Februarij 1599.

onderwerp zelf bij de Instructie aan de Gedeputeerden was opgedragen.

Aan de verschillende botsingen ¹⁾ over de Regtsmagt der beide collegiën, trachtten in het jaar 1663 de Staten een einde te maken door eene regeling van Regtsgebied tusschen het Hof en de Gedeputeerden. ²⁾

Aangezien men in de overige provinciën der Nederlandsche Republiek nooit tot eene volkomen afbakening der *politie-zaken* is gekomen, hebben wij gemeend uit deze wet te moeten opgeven wat men onder dien naam verstonde: „de beroeping van predikanten en school-
„meesters, de provisie van collatie, approbatie en het
„verleenen van brieven van placet van allcrhande be-
„nificiën, pensiën en leenen; directie en administratie
„van alle geestelijke goederen; cognitie en judicatuur
„over het regt en de wijze van stemming; het visi-
„teren van procuratiën, onderzoeken van stemcedullen
„en hetgeen daartoe behoort; het af en aanstellen van
„ambten en officieren, uitgezondert die van 's Hofs

1) Zie b. v. Eene resolutie, waarbij de Staten verklaren, dat aan de Gedeputeerden toebehoort de beschikking en het regtsgebied over zcedijken enz. volgens art. 10 hunner Instructie 18 Maart 1659.

2) Resolutie raakende de judicature van het Collegie der Heeren Gedeputeerden en den Hove provinciaal 20 Nov. 1663. Chartb. V. 697.

„ eigen suppoosten; zaken van de finantie en 's Lands
 „ middelen, zoo floreen verpachting als Domeinen; Deels
 „ en stads kosten en anderen; het maken van Oktrooijen
 „ van Ordonnantiën en emaneren van placaten; zaken
 „ van de militie en krijgsgerigt; van de Akademie, van
 „ de munt; van publieke wagen en gewigten; van de
 „ algemeene dijken, dammen, wegen, paden, tillen en
 „ vaarten; de order op het varen van schepen en wagens;
 „ van jacht en visscherij; van gestrande goederen; van
 „ het stadsgild en politic; van boedelcedullen executabel
 „ te verklaren en van 's Lands tucht- en werkhuis.“

De misdrijven, welke in deze zaken van politic zich zouden kunnen voordoen, moesten echter door het Hof beregt worden.

Zonder in beschouwingen te treden over deze wet op de uitoefening der Regtsmagt van Gedeputeerden, zullen wij ons bepalen het gevoelen van het Hof mede te deelen. In een betrekkelijk dit besluit ingediend ver-
 toog¹⁾ werden de Staten beschuldigd, dat zij onder den naam van *politiecke administratie* vele zaken aan het regt hadden onttrokken, met het doel om in de

1) Deductie door den Hove van Friesland aan de Staten overgeleverd, betrekking hebbende tot de staatsbesluiten van 16 Mei 1662 en 20 Mei 1663. 18 Februarij 1664. Charterboek V. 708.

gevallen waarin het staatsbelang met dat der Ingezetenen in strijd was, het Bestuur en de Regtsmagt aan de Uitvoerende Magt te verzekeren.

Onder anderen was dit het geval met de judicatuur over het Stemregt, hetwelk op grondbezit steunde en dus het mijn en dijn betrof. Het was verder onbillijk, klaagde het Hof, de zaken der militie en van het krijgsgerigt, gheoel aan den regter te onthouden, daar b. v. de officier, die zonder gegronde redenen ontslagen was, zich tot de Justitie moest kunnen wenden om de blaam, die op zijn gedrag kleefde, te kunnen uitwischen. In het algemeen behoorde dus alles wat tot het eigendom en het regt der personen betrekking had, uitsluitend aan de Justitie te verblijven ¹⁾.

Hoewel het de vraag niet meer kon zijn wat administrative, wat regterlijke zaken waren, is het toch gemakkelijk te begrijpen, dat om bovenstaande bepa-

1) Wij moeten hier opmerken, dat daar in het reglement op de regering van 1748 de woorden in art. 30 voorkomen:

„Door het Hof van Justitie zal de volle zoo criminele als civile justitie, als van ouds gehad hebben werden geexerceerd; zoo nochtans, dat de resolutie van den jare 1663 in volle kracht herstelt en geobserveert wordt,“ de wet van 1663 door den invloed van het Hof somtijds slecht is nageleefd. HAMERSTER teekent onder art. 30 van de wet van 1748 aan: „Niet meer dan zeven dagen na het emaneeren van deze onverbreekelijke wet, is eene resolutie genomen vlak strijdig met deze eerste periode.“

lingen te handhaven en om aan de resolutie van 1663 hare uitwerking te verzekeren, er nog eene wet gevorderd werd om in twijfelachtige gevallen het regtsgebied te regelen; het gevoelen van HUBER ¹⁾ hieromtrent is naar gewoonte, zeer juist uitgedrukt in de volgende woorden: „maar ook in dezen ²⁾“, zegt hij, „wordt bevonden hetgeen allezins waar is, dat materien „in een omtrek van velerhande feiten bestaande zeer „qualijk in het algemeen te reguleren zijn.“ Om kort te gaan, wij bedoelen hier de regeling der conflicten van Jurisdictie, waarover in 1672 eene resolutie werd uitgevaardigd, dat namelijk bij verschil of de zaak bij den gewonen dan wel bij den administrativen regter moest uitgemaakt worden, de Staten zouden beslissen. Echter werd in dringende omstandigheden aan de Gedeputeerden, als hunne plaatsbekleeders, de regeling opgedragen ³⁾.

1) HUBER, Hedendaagsche Rechtsgeleerthcyt IV, XII, 14.

2) HUBER spreekt hier van de resolutie van 1663.

3) Charterboek V, 822.

OVER DE WIJZE VAN PROCEDEREN BIJ HET
COLLEGIE DER GEDEPUTEERDEN.

De hierboven genoemde politie-zaken werden, hetzij in eersten aanleg, hetzij in hooger beroep, voor de Gedeputeerden behandeld en even als bij den gewonen regter, was de verdediging door advocaten toegelaten ¹⁾.

De geschillen over fraude in belasting-zaken en over verpachtingen, werden in eersten aanleg bij de Nederregters ²⁾ aanhangig gemaakt daarna bij Gedeputeerden ³⁾. Zoo ook de geschillen over wegen, dijken, dammen en vaarten.

1) Om hiervan een voorbeeld te geven, brengen wij de resolutie der Staten van Friesland van 13 Maart 1613 bij, waarin bepaald werd, dat alle questien over fraude sowel voor de Heeren Gedeputeerden als voor de Nederrechtens bij *playdooijen* en *de plano* zouden worden afgedaan. Charterboek V. 189.

2) De Nedergerechten in de grietenijen waren zamengesteld uit den Grietman bijgestaan door drie of vier der kundigste en aanzienlijkste ingezetenen der grietenij. Zij spraken regt in policie en civiele zaken.

3) Charterboek III, 101. Chartb. V, 225.

De overtredingen der jagt en visscherij, werden door den Opperhoutvester en zijne vier assessoren beregt, onverlet het beroep van den veroordeelde op het Collegie der Gedeputeerden ¹⁾).

De geschillen over de qualificatie der volmagten ten Landsdage en de validiteit der procuratien werden uitsluitend door de Gedeputeerden beslist; maar van hunne vonnissen in belastingzaken kon men volgens eene resolutie van 1677, bij de Staten van Friesland in beroep komen. Hiertoe werd vereischt, dat de appellant binnen tien dagen *a lata sententia praesentata* verzocht en de zoogenoemde *apostelen* ²⁾ ligtte. Deze stukken moesten binnen drie maanden bij den Secretaris der Staten ingediend worden, om alsdan door het Mindergetal onderzocht te worden, op welker verslag de zaak op den Landdag werd afgedaan ³⁾).

Met betrekking tot de overige zaken, die in het laatste ressort door de Gedeputeerden behandeld werden,

1) HUBER, Hedendaagsche regtsgeleerdheid IV, XII.

2) Apostelen waren brieven van den neder aan den opperregter, waarin men bekend maakte wie appelleerde en waarom, met bijvoeging der voornaamste redenen door partijen te harer defensie bijgebracht.

3) Resolutie van 20 Februarij 1618. Resolutie van 10 Maart 1677. Charterb. V. 1123.

hebben de Staten in 1775 besloten, dat men in revisie ¹⁾ zou kunnen komen.

De vereischten hiertoe waren, dat men binnen dertig dagen na de uitspraak van het vonnis zich tot de Gedeputeerden, met verzoek om revisie, moest wenden, tevens eene som van duizend caroli guldeus stortende om, in geval van nieuwe vooroordeeling, de kosten te kunnen verhalen. Wezen de Gedeputeerden het verzoek om revisie af, zoo kon men zich tot de Staten wenden, die de *plano of na summier verhoor van partijen* daarover beslisten. Het verzoek hetzij door de Gedeputeerden, hetzij door de Staten bewilligd zijnde, werd het geding op nieuw voor het collegie benevens

1) Publicatie tot voorstellinge der Revisien van sententien van het Collegie 6 Maart 1775. HAMERSTER p. 257.

Art. 1. De revisien van sententien en dispositien door het collegie der Heeren Gedeputeerde Staten geveld, of verleend zal plaats hebben, in alle zaken niet rakende de invordering van 's Lands middelen, (die in de lijsten der Impositien vervat, daaronder begreepen) zullende van de uitspraken over deze gevallen, gelijk als voren kunnen geappelleerd worden aan de Heeren Staaten van Vriesland.

Art. 2. Van deze revisie zullen nochtans uitgezonderd zijn, alle sententien en dispositien, interloentie behelzende of anders ten definitieve reparabel; en de decisien van het collegie over de stemminge of qualificatie van volmagten ten Landsdage en de validiteit van derzelver Procuratien, van welke bij continuatie geene provocatie zal worden toegelaten.

voor een gelijk getal reviscurs door de Staten aange-
steld, bepleit. 1)

Ten opzichte der militaire regtspleging moeten wij
opmerken, dat het garnizoen in Lecuwarden tot in het
jaar 1775 een bijzonderen krijgsraad had, welke in
burgerlijke zaken uit eenen Gerigt-Scholt en twee
assessoren bestond. Van de sententiën van dezen krijgs-
raad viel beroep aan het Collegie van Gedeputeerde
Staten. Van de criminele vonnissen werd geen appel
gegund; maar de krijgsraad was dan ook ter beoor-
deeling van die zaken uit meerdere personen zamen-
gesteld, aangezien de Gerigt-Scholt eenige bekwame
officieren als regters moest oproepen. 2)

1) E. DE WENDT VAN SYZAMA: *De jure suffragandi in Frisia*,
1841, zegt over het stemrecht en de geschillen daarover voorkomende
p. 41. „Decisiones tum demum vim habent si ab Ordinibus appro-
„batae et in leges mutatae sunt ex Art. 56 Reglem. juris suffragii
„et Placato 10 Martii 1733.“

2) Proeve over de zamenstelling en competentie der Regtbanken
voor de landmagt en de wijze van regtspleging bij dezelve enz. door
Mr. H. REIGER, p. 108.

HOOFDSTUK II.

DE REGTSMAGT DER GEDEPUTEERDE STATEN IN GRONINGEN (STAD EN LANDE) VOOR 1795.

De gedurige twisten der Ommelanden met de stad Groningen, maken het zeer moeilijk den juisten tijd op te geven der oprigting van het Collegie der Gedeputeerde Staten in dat Gewest.

Wij zullen derhalve de vraag, of er reeds een Collegie van Gedeputeerde Staten aanwezig was, voordat Groningen in 1594 tot de Unie van Utrecht was teruggekeerd, onbeantwoord laten; want eerst sedert dien tijd is de regering op een meer geregelden voet vastgesteld.

Hoewel aldaar evenals in de meeste Provincien der Vereenigde Nederlanden, Policie en Justitie waren gescheiden, was evenwel het bestier der administrative

zaken, meer dan in de andere gewesten, niet alleen bij de Gedeputeerden, maar over verschillende Collegien verdeeld.

Als zoodanig kunnen wij hier gewag maken van *Monsterheeren* ¹⁾, van het Collegie der *Arbiters* ²⁾ en dat der *Gecommitteerde Raden*. ³⁾

Het Collegie der Gedeputeerde Staten ⁴⁾ was zamen-

1) Het Collegie der Monsterheeren vergaderde om de twee jaren. De leden waren negen in getal en hunne werkzaamheden bestonden in het onderzoeken van den stand van hen, die zich op de lijsten der eigenerfden en dorpsvolmagten hadden aangegeven. Zie Reglement van 19 April 1659.

2) Het collegie der Arbiters bestond insgelijks uit negen leden. Aan hen was opgedragen „de macht ende autoriteit omme jegens „diegeene die sij bevinden zullen het reglement (van 29 April 1659) „te hebben gecontravenieert, te procederen en te sententieren als „nae rechten en deselve daarover pecunielick te mogen multeren „in eene boete tot 500 gulden.“ Bij besluit van 23 Febr. 1663 is toegevoegd aan het vorig reglement, dat het ieder Ommelander enz. zal vrijstaan aan den Stadhouder als voorzitter aan te brengen de „contraventien, inbreuk en overtredingen tegen gemelte reglement.“ Om hier dan over te beslissen riep de Stadhouder de Arbiters te zamen.

3) De Gecommitteerde Raden zijn den 15 Dec. 1578 aangesteld om buiten de Lands vergaderingen een *wakend oog* op de Ommelander-regering te houden. Inleiding tot het tractaat van Reductie p. 241 door Mr. H. L. WICHERS.

4) In het werk van den Ommelander Edelman JOHAN RENGERS VAN TEN POST uitgegeven door Mr. H. O. FRITH. „Beijde leeden „ofte Bundtgenoten (Groningen en Ommelanden) hebben nu binnen „die Provincie eenen gemeenen politycken regeeringe van Gedeputeerden „in gemeenen saicken.“

gesteld uit den Stadhouder en acht leden, vier uit Groningen en vier uit de Ommelanden, benevens eenen Rentmeester en Secretaris.

Hunne werkzaamheden bestonden in het dagelijksch bestier der loopende zaken ¹⁾, voorts in de zorg voor de openbare gebouwen der provincie, het bestuur der geestelijke goederen en de judicatuur en het toezigt over wegen, vaarten, veren en dijken ²⁾. Verder zagen zij met het Collegie der Monsterheeren, de lijsten der personen na, die zich als Eigenerfden en *Landtsdachs-comparanten* hadden aangegeven. Doch dit was evenwel van korten duur, daar men in 1663 deze monsteringen aan den Stadhouder en negen Gecommitteerden opdroeg ³⁾.

Hunne voornaamste werkzaamheden waren, het bestuur en de regtsmagt over de middelen; de ontvangers stonden onder hun onmiddellijk toezigt en deden aan hunne vergadering rekening en verantwoording ⁴⁾.

1) WICHERS, Tractaat van Reductie II, 95.

2) Resolutie van 12 Januarij 1740. Placaetboek der generale middelen p. 290. Op pag. 255 vinden wij in een artikel over het innen der tollén. „Sullende niettemin de judicature daarvan staen „an d'Heeren Gedeputeerde Staten van Stadt en Lande die daerinne „summarie en de plano sullen recht doen.“

3) Correctie en ampliatio van het reglement der Ommelanden 12 Jan. 1663. § 4.

4) Zie ordre ofte Instructie naer dieweke bij provisie die Generale Middelen over Stadt en Lande sullen worden gennet. Placaetboek der middelen.

Even als de overige inwoners van het Gewest, stonden de Militairen, bij sluikerij in belastingzaken, voor hen teregt ¹⁾.

Alle beklagden werden in eersten aanleg voor de Gedeputeerden gedagvaard, die „nae gelegenheijt van „saecken de plano en cortelijck sententieren sonder „hun te verbinden aen eenige formaliteijten; sulks dat „oock wel twee of meer sententien in een juridica „tusschen partijen gevelt sullen mogen ende oock „moeten worden bijaldien eenige uytvluchten gesocht „ende proponeert werden.“

Indien men zich door het vonnis der Gedeputeerden bezwaard rekende, kon men aan het volle Collegie der Staten of Gecommitteerde Raden revisie verzoeken. Tot dat einde diende men binnen tien dagen na de uitspraak, aan de Gedeputeerden een daartoe bestemd verzoekschrift in; tevens eene zekere geldsom consignerende. Bijaldien de revisie werd toegestaan, verzocht men de Staten om reviseurs, waartoe gewoonlijk acht personen benoemd werden.

Zoodra men zes of meer partijen, die tot revisie der tegen haar gevelde vonnissen waren toegelaten, bijeen had, riepen de Gedeputeerden de verkozen reviseurs

1) Resolutie der Gedeputeerden over smuckelarijen. Placaetboek der middelen p. 97.

op, die alsdan met nog vier leden uit het Collegie de zaak beslisten. Zoo de winnende partij bij eene veroordeeling in de kosten, te buitensporig van haar regt had gebruik gemaakt, konden de Gedeputeerden die kosten verminderen ¹⁾.

Ten slotte blijft ons nog over, de Gedeputeerde Staten te beschouwen in hunne verhouding tot het hoogste regterlijk Collegie van Stadt en Lande.

Wij bedoelen de Hoofdmannen-kamer, welke in 1749 in een provinciaal Hof veranderd is. Zij was zamengesteld uit acht raden en eenen Luitenant, die bij afwezigheid van den Stadhouder, de plaats van Voorzitter bekleedde ²⁾. In naam der Staten vonniste zij in het hoogste ressort in burgerlijke en strafzaken, met uitzondering der krijgs, academie en jagtgedingen ³⁾.

Van de vonnissen der Hoofdmannen-kamer kon men bij afwezigheid der Staatsvergadering aan het Collegie der Gedeputeerden, revisie verzoeken van zulke *defi-*

1) Zie ordre op die maniere van procederen. Placactb. der mid-delen p. 47.

2) Voor 1645 was het getal der leden slechts vier en een Luitenant.

3) Zie over de Warven en Hoofdmannen kamer binnen de Stad Groningen, Mr. T. P. TRESLING en het reglement op de regering van 27 Nov. 1749.

nitive sententien, in welke het hooger beroep vrij stond.

Indien het verzoek om revisie werd bewilligd, benoemden de Staten of de Gedeputeerden vijf personen tot reviseurs, die in vereeniging met den Luitenant en de Hoofdmannen-kamer, de sententie verbeterden. In lateren tijd werden echter de vonnissen ter revisie aan andere Geregtshoven verwezen ¹⁾.

Bij afwezigheid der Staten, benoemden de Gedeputeerden sommige leden in den krijgsraad, namelijk den Gerichts-Schultes, de twee Assessoren en den Secretaris.

De vonnissen van den krijgsraad konden alleen door de Staten geschorst of in hunne uitvoering verhinderd worden, of wel door het Collegie, dat zij hiermede uitdrukkelijk belastten ²⁾.

1) Ordre waernae geprocedeert sal werden in revisie van de sententien van luitenant en hoofdmannen der Stadt Groningen en Ommelanden van 1615 en reglement van 17 Februarij 1648.

2) Ordonnantie op de forme van proeederen in civiele en criminele saecken voor het Krijgsgericht. 15 Dec. 1635 en 5 Maart 1700.

HOOFDSTUK III.

DE REGTSMAGT DER GEDEPUTEERDE STATEN IN DRENTHE VOOR 1795.

De Staten van Drenthe besloten in het jaar 1600, tot de oprigting van een Collegie, waarvan de leden, even als in andere Provinciën, den naam van Gedeputeerde Staten zouden voeren.

Het daartoe strekkende besluit werd in 1601 door de Staten-Generaal bekrachtigd. Doch eerst drie jaren na de oprigting, werd hunne magt door eene Instructie bepaaldelijk geregeld.

Het Collegie was zamengesteld, behalve den Landdrost uit twee Edelen en twee Eigencrfden, die door den Stadhouder uit de Staten der provincie gekozen werden.

De Landdrost blijft steeds lid, doch overigens treedt de helft der leden jaarlijks af, die dan wederom

door een' Edelman en Eigenerfden vervangen worden. Zonder onderscheid bekleedden de leden, ieder gedurende eene week, het voorzitterschap ¹⁾).

Hunne werkzaamheden bestonden in het beschrijven van den Landdag, het houden van briefwisseling met de Staten-Generaal en den Raad van State, de zorg voor de uitvoering van 's Lands ordonnantiën en regten, met uitzondering der civiele en criminele Justitie. Zij hadden het toezigt op de Eeredienst en het Onderwijs: als beroeping van predikanten, opneming van rekeningen van kerkvoogden, bestuur van de goederen uit welke predikanten en onderwijzers betaald werden, enz. Verder waren de verpachtingen der domeinen en overige inkomsten hun toevertrouwd.

Voor hun Collegie werden de geschillen over de kerk en het onderwijs, alsmede over de belastingen, hetzij tusschen de pachters en ingezetenen, hetzij tusschen de ingezetenen onderling, beslist. De verdediging geschiedde door Advocaten, welke hunne pleidooijen in eene openbare zitting moesten houden ²⁾).

1) Zie Tegenwoordige staat van Drenthe pag. 31.

W. H. HOFSTEDÉ de regiminis in Drenthina regione forma cum antiqua tum nova, pag. 88.

2) Zie MAGNIN. Geschiedkundig overzicht van de besturen, die elkander in Drenthe zijn opgevolgd. III, tweede gedeelte p. 160.

Voor hem, die zich door het vonnis bezwaard achtte, was het beroep op de Staten van Drenthe vrij ¹⁾.

Het Collegie der Gedeputeerden vergaderde jaarlijks in eene vereenigde zitting met twee uit de Edelen en twaalf Eigenerfden, tot het sluiten der rekeningen van Lands inkomsten en uitgaven. Deze vergadering werd *Rekendag* genoemd ²⁾.

Met een enkel woord wenschen wij nog te gewagen van den invloed, welken de Gedeputeerden op het hoogste regterlijk Collegie uitoefenden.

Dit Hof in Drenthe voerde den naam van *Loffelijken Etstoel*. Het werd uit vier en twintig leden (*Etten*), benevens den Landdrost gevormd. De vergaderingen, welke slechts tweemaal in het jaar in de maanden October en Mei plaats hadden, werden *Winter- en Zomerlotting* genoemd. ³⁾.

Zoowel in civiele als criminele Justitie, besliste de Etstoel in het hoogste ressort; evenwel kon men bij de Gedeputeerde Staten, hier gelijk elders, revisie van het vonnis verzoeken. Indien dit werd toegestaan, zonden de Gedeputeerden de zaak aan de Etten terug;

1) Tegenwoordige Staat. p. 33.

2) W. H. HOFSTEDÉ p. 90.

3) MAGNIN III, tweede gedeelte, p. 201.

dit had echter niet plaats voor dat de Etstoel uit andere regters, (hetgeen jaarlijks geschiedde), was zamengesteld; want dezelfde Etten mogten slechts eenmaal vonnissen ¹⁾.

Namens de Staten van het gewest, beslisten tevens de Gedeputeerden, bij het ontstaan van conflicten over de regtsmagt der verschillende administrative en regterlijke Collegiën ²⁾.

1) Landrecht van Drenthe II, 71. „Partije succumberende ende „zigh bij sententie van Drost en 24 Etten geïnteresseert bevin- „dende, zal daarvan suppliceren en zich beklagen mogen an de „Lantschap, ofte bij gebreke van het houden enes Lantsdages, an „de Heeren Drost en Gedeputeerden, dewelke den klager in zulken „cas wederom remitteren an den Etstoel opdat bij Drost en 24 Etten „de zake geresumcert, ende eindelijk getermineert moge worden; „welverstaande nochtans, dat de voorschrevene revisie niet eerder „zal dienen, dan als wanneer na ouder gewoonte de Etstoel ver- „andert zal zijn en de nieuwe gekozene Etten den Etstoel bekleden „zullen; dogh zal van een zaak eenmaal gerevideert zijnde door den „eersten triumphant in casu revisionis gesucombeert hebbende niet „gerevideert mogen worden.“

In art. 74 wordt gewag gemaakt van zaken, welke niet in revisie mogen gebragt worden.

2) Resolutie van 7 Mei 1728 bij MAGNIN III, p. 245. De Etstoel is in 1791. (30 September) in een Hof van Justitie veranderd. De naam schijnt echter behouden te zijn. Zie Publicatie van 4 Februarij 1800.

HOOFDSTUK IV.

DE REGTSMAGT DER GEDEPUTEERDE STATEN IN OVERIJSEL VOOR 1795.

Voor den beoefenaar der geschiedenis zal die der Staten van Overijssel, eene rijke bron van merkwaardige feiten opleveren. Wij behoeven hier slechts te wijzen op de omwenteling in dat ligchaam te weeg gebragt door eenen man, die zoowel zijne verdedigers, als beschuldigers gevonden heeft en die in de Jaarboeken der Staten van dit Gewest, zulk eene voorname rol gespeeld heeft, te weten VAN DER CAPELLEN TOT DEN POL.

Niet minder merkwaardig is in den oorsprong der Gedeputeerde Staten, de tegenkanting van sommige steden tegen de oprigting van dat Collegie, doch wij zouden in een dwaalspoor vervallen, indien bij de be-

handeling der regtsmagt van Gedeputeerde Staten, het gebied der gebeurtenissen te veel werd betreden.

In 1580 vinden wij het eerst gewag gemaakt van een Collegie, dat uit de Staten van Overijssel gekozen werd, om alle administrative zaken te leiden en bij gewigtige aangelegenheden, de gewone Staatsvergadering op te roepen. Hiertoe werden uit de drie kwartieren Zalland, Twenthe en Vollenhove, drie Edelen gekozen, die met drie afgevaardigden uit de hoofdsteden Deventer, Zwolle en Kampen, het eerste Collegie van Gedeputeerde Staten uitmaakten. Voor zoover wij konden nagaan, bleef het slechts twee jaren bestaan; wij vinden niet vóór 1593, van nieuwe besluiten tot herstelling er van gewag gemaakt. In Junij van dat jaar werden zes Gedeputeerden benoemd voor de helft uit de Ridderschap, en voor de andere helft uit de steden; zij werden voor drie maanden met de regering belast. Evenwel na het verstrijken van dien tijd, verklaarden sommige steden zich tegen de verlenging der volmagt. Het gevolg hiervan was, dat men nu eens van vier, dan wederom van geene Gedeputeerden vindt melding gemaakt, tot dat het Prins Maurits, die den Graaf van Nieuwenaar als Stadhouder van dit Gewest was opgevolgd, gelukte meerdere eenheid in het bestuur te brengen; zoodat wij in 1598 op nieuw een Collegie

van zes Gedeputeerden aantreffen, dat evenals in de andere provinciën, tot aan de omwenteling van 1795 bleef bestaan ¹⁾).

Uit het volgende zullen wij zien, dat hunne werkzaamheden zich hoofdzakelijk bepaalden tot alles wat op de financiën betrekking had; dus in de eerste plaats, het bestier der domeinen en goederen van de provincie.

Zij waren verplicht te *procederen* tegen pachters, ontvangers en rentmeesters, die geene borgens stelden of hunne instructiën niet naleefden. De rentmeesters konden geene buitengewone verbeteringen aan dijken, bruggen en publieke gebouwen in het gewest doen werkstelligen, dan na vooraf verleende goedkeuring. De jaarlijksche rekening en verantwoording der ontvangers had voor het Collegie plaats.

Ten opzichte der militie moesten de Gedeputeerden voor het onderhouden eener goede krijgstuicht zorgen; zij konden officieren tijdelijk in hunne bediening schorsen. ²⁾

1) PESTEL. Commentarii de republica Batava. p. 353. Tegenwoordige staat van Overijssel I. 424.

2) VAN AITZEMA, Saken van Staat en Oorlogh. IV. 189. Instructie voor de Rentmeesteren van Zallandt en Vollenhove 20 Aug. 1657. Instructie voor de ordinaris Gedeputeerden, Aitzema IV. 186. Landrechten van Overijssel II. 32. „Dat geene hofborige, „hofvrije en kamerlingen goederen mogen versettet, beswaret ofte

Over de wijze van procederen vonden wij slechts weinig opgeteekend, en de instructiën over hunne Regtsmagt dragen minder, dan wij tot dusverre gezien hebben, het kenmerk van voldoende waarborgen voor een na grondig onderzoek te vullen vonnis; want de geschillen over „'s Lands inkomsten, middelen en lasten „ werden ter eerste instantie voor het Collegie gebracht „ en er tevens getermineerd. „¹⁾

De uitspraak in burgerlijke en strafzaken in Overijssel, beruste in iedere stad bij hare eigene overheid,²⁾ van de regtbanken van sommige kleine plaatsen kon men appelleren bij die der hoofdsteden. Het zal wel onnoodig zijn hier op te merken, dat deze versnippering in het regtswezen tot veel verwarring aanleiding gaf; doch het onderzoek hieromtrent zullen wij, als geheel buiten ons bestek liggende, met stilzwijgen voorbijgaan

geallieerd worden, als voor den Rentmeester en met approbatie van Gedeputeerden; 6 Januarij 1645.

1) Sylvius, Saaken van Staat en Oorlogh XII, 194. Reglement op de regering van Willem III.

2) Dans l'Overijssel, les communes eurent assez de pouvoir pour empêcher l'établissement d'une cour supérieure; et lorsque des besoins pressans exigeaient une cour d'appel, les États en connaissaient, soit par eux mêmes, soit par des délégués spéciaux.

Esprit, origine et progrès des institutions judiciaires des principaux pays de l'Europe par J. D. MEIJER. IV. 224.

en ons slechts eene korte uitweiding veroorlooven, over de conflicten van jurisdictie, die somtijds met de Gedeputeerde Staten plaats vonden.

De regtsmagt over de finantiën was in Deventer, Zwolle en Kampen bij een reglement van 1640 aan de Magistraten van die steden verbleven. Doch in 1675 ¹⁾ werd deze uitzondering achterwege gelaten, en aan de Gedeputeerden de geheele judicatuur over de middelen opgedragen.

De steden hebben evenwel haar regt zich niet gemakkelijk laten ontwringen, maar beproefden steeds zooveel mogelijk genoemde zaken aan te trekken, zooals wij uit vele voorbeelden kunnen zien van vonnissen, in het stuk der finantie, door de overhoden der steden geveld.

Aan de verschillende botsingen hierover is in 1749 door den Stadhouder WILLEM IV een einde gemaakt. Sedert dien tijd hebben de Gedeputeerden hunne regtspraak zonder tegenkanting der steden, kunnen uitoefenen ²⁾.

Ten opzigte van de drosten hadden zij, bij afwezigheid der Staten, eene buitengewone magt. Indien namelijk

1) Reglement op de Regeringe van 1675.

2) Zie Tegenwoordige Staat van Overijssel I. 466.

bij het voeren van een regtsgeding, die overheid aan een der geschilvoerende partijen verdacht voorkwam, kon hij voor het Collegie gedaagd worden, dat na mondeling verhoor van partijen besliste, zonder beroep op de Staten 1). Er is zelfs een voorbeeld, dat zij gemagtigd werden om een twistgeding, voor het Drostengerigt aanhangig, aan zich te trekken en na ingenomen advijs van regtsgeleerden af te doen. 2).

Alvorens dit hoofdstuk te eindigen, moeten wij hier nog aanteekenen, dat zoowel de Staten, als hunne Gedeputeerden somtijds eene buitengewone regtbank uitmaakten in zaken, die eene vermindering van kosten of eene buitengewone behandeling vorderden. Deze zaken werden alsdan ter eerste instantie bij hen aangebragt, zonder onderscheid of zij bij den civielen of administrativen regter behoorden. Nadat men de zaak schriftelijk had behandeld, werden de stukken aan twee Advocaten 3) ter hand gesteld, die hierin binnen eenen

1) Nader reglement op de verbeteringe van de regtsplegingen 14 April 1719. Zie Landrechten van Overijsscl II. 12.

2) Zie Resolutie van Ridderschap en Steden van den 23 Maart 1688 op klagte JR. JOAN VAN COVERDEN TOT RHAEN. Wij hebben deze resolutie niet gevonden doch het hier gezegde overgenomen uit den Tegenwoordigen staat van Overijssel I. 470.

3) Resolutie van Ridderschap en Steden 16 Maart 1706 over de belearinge van processen, Landrechten van Overijsscl. II. 95, 97, 98.

bepaalden tijd een advies moesten uitbrengen, om daarna door deze buitengewone regters beslist te worden. De beklagde partij kon echter de exceptie van *renvoi* opwerpen en in dat geval werd het regts-geding *ad competentem* verwezen ¹⁾.

1) Tegenwoordige staat van Overijssel III, 579. De schrijver, Mr. G. DUMBAR, van wien wij het bovenstaande hebben overgenomen, eindigt met te zeggen, dat „nademaal de wetten hier „zwijgen, kan men in dit stuk geene volkomene regelmatige handel- „ wijs verwachten.“

HOOFDSTUK V.

REGTSMAGT DER GEDEPUTEERDE STATEN IN GELDERLAND VOOR 1795.

Na de afzwering van den laatsten Hertog, PHILIPS II, stonden de afgevaardigden uit de kwartieren Nijmegen, Zutphen en de Veluwe aan het hoofd van dit gewest.

Bij afwezigheid der Staten was het Hof Provinciaal ¹⁾ met de regering belast en verecnigde dan in zich de *Landfunstelijke overigheid* ²⁾, zoowel de Politie van het Landschap, als de civiele en crimineele Regtsmagt, uitoefenende. Op de vordering van een der kwartieren of bij gewigtige aangelegenheden moest het Hof, behalve de gewone Landdagen ³⁾, ook de buitengewone

1) Het Hof is in 1547 door KAREL V opgericht.

2) Tegenwoordige Staat van Gelderland, p. 158.

3) De gewone Landdagen der Staten van Gelderland werden tweemaal in het jaar, in de lente en in den herfst gehouden. Tegenwoordige Staat p. 137.

Staatsvergaderingen beschrijven. Buiten den Landdag, hadden er afzonderlijke bijeenkomsten der Staten in de kwartieren plaats. Op deze zoogenoemde *kwartiersdagen* werden twee personen uit de Ridderschap en twee uit de steden gekozen, die onder den naam van Gedeputeerden hunne vergaderingen in de drie hoofdsteden van dit gewest hielden.

Dit ligchaam, dat ook onder den naam van *Gecombineerd Collegie* voorkomt, bestond eerst uit twaalf en daarna uit achttien leden ¹⁾.

1) Gedenkschriften van ALEXANDER VAN DER CAPELLEN, Heer van Aartsborgers. Utrecht 1777. I. p. 174, II. 67, II. 85.

Een zelfstandig Collegie van Gedeputeerde Staten of Gecommitteerde Raden, schijnt in Gelderland langer dan in de andere Provinciën te hebben ontbroken; immers teekent VAN DER CAPELLEN in Mei 1623 aan. „Op den Lantdagh worde gesproken ter occasie van de gemeenschap van de middelen om aan te stellen een Collegie niet met „soo ample macht, als een gemeene Lants Regeeringhe wel soude „vereischen, maer strieter, ende van 12 personen, doch sonder „effect.“ Eerst twintig jaren daarna, maakt genoemde Staatsman gewag van de oprigting van het Collegie, dat sedert 20 Julij 1644 den titel heeft gevoerd van Gedeputeerde Staten van Gelderland.

In Schrassert Codex Gelro-Zutphanicus II. p. 187 vinden wij, dat door den Stadhouders FREDERIK HENDRIK in 1644 het staatsbesluit is uitgevaardigd, „dat de subdivisie, die onder de Quartieren „is geweest gecesseert heeft van den jare 1643 ende dat alle de lasten „en middelen van 't Furstendom Gelre ende Graafschap Zutphen „sedert den voorsz. dage gemeen sijn geweest ende voortaan altijd „gemeen sullen blijven. Dat de selvige gemeene middelen oock in 't „gemeen sullen werden geadministreert en dienvolgende die drie

De werkzaamheden van de Gedeputeerde Staten waren: het toezigt op de eeredienst en het onderwijs, waaronder begrepen werd het beheer over de geestelijke goederen, zoo van kloosters als van pastorijen; de zorg dat de ordonnantiën over stads-, lands-, water- en dijk-regten behoorlijk wierden nageleefd, alsmede op het onderhouden van eene goede krijgstuicht, het tegengaan van alle onnoodige inlegeringen en doortogten van troepen; zij hadden daarop te letten dat oproer, verraad, miterij en muntschennis behoorlijk wierden gestraft; echter moesten zij de regtspraak over deze misdrijven aan den bevoegden regter laten. Vervolgens hadden zij het bestier en de regtsmagt over de middelen waaronder gerckend werden het houden der verpachtingen,

„Collegien van Gedeputeerden van de drie respectie Quartieren sampt „die Gedeputeerden daerin sittende met haere Officieren van nu aff „sullen sijn ende voortaan altijd blijven gecombineert in een Collegie, „gelijk wij deselvig uyt onse voorverhaelde macht ende autoriteit „ten eeuwighen dagen midts desen andermael in een Collegie com- „bineren.“ In de Instructie van Januarij 1626 op de gemeene Landsregeringe en finacie Schrassert II. 166 was reeds hetzelfde bepaald.

Uit het voorgaande zoude men dus moeten opmaken, dat de vergaderingen van de vier of zes Gedeputeerden in de verschillende kwartieren sedert 1644 niet hebben plaats gehad. Het tegendeel is echter waar, zooals duidelijk is uit Schrassert I. voce appellen en finantie. Zie verder PESTEL en Tegenwoordige staat.

het toezigt op ontvangers en rentmeesters, het doen van verslag van den staat der finantiën aan de Staten ¹⁾ enz.

In andere gewesten hadden Gedeputeerden meestal eene souvereine magt bij afwezigheid der Staten, deze werd echter in Gelderland door het provinciale Hof uitgeoefend. Zij mogten b. v. geene kwijtschelding van straf geven of andere beneficiën verleenen, noch zich het regt over vrede, oorlog, munt en dergelijke regaliën aanmatigen ²⁾.

Alle geschillen over de middelen werden in de steden door de overheden beslecht en kwamen op het platte land aan den Officier, die de meest nabij zijnde Edelen, daarover ter beslissing moest zamenroepen. Bij appel werden deze vonnissen aan de Gedeputeerden onderworpen ³⁾. Dit is echter in 1675 in zooverre veranderd,

1) Instructie op de gemene Landsregering en Financie. Schrassert II. 166. — Specimen de judiciis Gelricis antiqui et medii aevi. — F. G. VAN LIJNDEN (VAN HEMMEN) Utrecht 1781. p. 58.

2) Schrassert I. 68. Voce Beneficiorum. II. p. 176.

3) Instructie over de middelen. Schrassert II. 175.

Alle questien und geschillen tusschen partijen geresen ter oorsaecken van die gemeyne middelen, und wat daeraen kleeft, sullen in die steden staen tot kennisse und judicatuur van de magistraten derselver, und over 't platte Land sullen die gebroken in dit stuck voorvallende eerst koemen aen den Officier, die die naeste gesetene Jonckeren daerop tot kosten van ongelijcken sal hebben te verschrijven off aen

dat sedert dien tijd de geschillen over de middelen in eersten aanleg bij het Collegie beregt werden ¹⁾. Van hunne uitspraken daarentegen viel geen hooger beroep, doch schijnt men in sommige gevallen aan de Staten revisie te hebben kunnen verzoeken. Organieke reglementen over dit onderwerp zijn ons echter niet voorgekomen ²⁾.

Om het hier aangevoerde over de wijze van procederen met een voorbeeld uit de praktijk te staven, hebben wij het niet overbodig geacht, eene proeve nit de vroegere administrative rechtspraak te dezer plaats op te nemen. ³⁾

„ In zaken van gepleegde excessen, violentien en
 „ mesuses, ter occasie dat zeekeren HARMEN LEEKUIJL,
 „ in de Heerlijkheid Keppel in dato den 4 Sept. 1768
 „ in flagranti delicto op smokkelarije van gebrande
 „ Wateren geattrapeert en gearresteert was voor de
 „ Heeren Gedeputeerde Staten des Graafschaps Zutphen,

die Gerichten, umb te sien off se parthijen in vruntschap sullen kunnen vergelijcken of anders bij sommaire kennisse in der saecken recht te spreken, daerthoe se bij desen gelast ende geauthoriseert worden.

1) Reglement op de regering van WILLEM III.

2) Groot Gelders Placaetboek II. 640.

Resolutie der Staten van 23 April 1698.

3) Nieuwe Nederlandsche Jaerboeken. V. 754.

„ ongedecideert hangende tusschen Mr. SCHOMAKER als
„ Advocaat Fiscaal van dezer Graafschaps Financien,
„ ratione officii en in dezen door hun Edele Mogenden
„ speciaal geauthoriseert, Impetrant en Klager ter
„ eenre en HENDRIK BISSCHOP dienende als ruiter in
„ het regiment Cavallerije van den Lt. Generaal DE
„ FAMAARS, gedaagde en beklagde ter andere zijde:
„ Gcsien, gelezen, geexamineerd de requeste van citatie,
„ voorts den eisch en aanspraak met de daarbij ge-
„ voegde documenten en bewijzen, door den Klager
„ respectie op den 10 Februarij en 4 April dezes
„ jaars 1769 overgegeven en daarop door denzelven
„ erholdene eerste proclama op den 6 April vervolgens
„ reces op den 4 Julij 1769 door den gedaagden inge-
„ diend, waarop aan denzelven, na gedane praeliminaire
„ consignatie van het duplum, tot purge van dat ergane
„ proclama visie en examinatie van de aanspraken en
„ documenten, daarbij geappliceerd, beneffens een ter-
„ mijn van zes weken, tot zijner defensie is toegestaan:
„ En eindelijk mede het request van volkomene sub-
„ missie, met die daarbij gevoegde twee Attesten door
„ den gedaagden op den 14 Sept. laatstleden overge-
„ geven: Hebben H. E. M. gelettet zijnde op alles,
„ waarop in dezen te letten stonde, en speciaal mede
„ op de vrijwillige submittie van den beklagden, doende

„ regt, verstaan, dat de Gedaagde en beklagde over
 „ die gepleegde excessen, violentien en mesuses (nadat
 „ hij, in presentie van de Pagters van dezer Graafschaps
 „ Monopolie, eene formele afbede zal gedaan en hun
 „ Edele Mogenden voor deze zoo zeer gemitigeerde
 „ sententie bedankt hebben) in detentie zal gebragt en
 „ aldaar geduurende den tijd van agt dagen, alleen
 „ met water en brood onderhouden worden:

„ Daartoe denzelven, alsmede in de kosten en miscn
 „ van Justitie, ter taxatie en moderatie van H. E. M.
 „ bij dezem condemnerende,

„ Aldus gearresteerd den 4 en gepronuntieerd ter
 „ kamere binnen Zutphen den 18 Oct. 1769.“¹⁾

Met eene enkele aanmerking over het Hof van
 Gelderland, meenen wij dit hoofdstuk te kunnen ein-
 digen. Dit Collegie, dat zoowel van administrative
 als judicieele zaken²⁾ kennis nam, moest evenwel alles

1) Het blijkt dus, dat zoowel burger als militair, wegens misdrijf
 in finantie-zaken voor de Gedeputeerden te regt stonden. Deze be-
 paling bestaat in den tegenwoordigen tijd nog in zooverre, dat bij
 misdaden en overtredingen betreffende 's Lands middelen en impositien
 de militairen aan den burgerlijken regter onderworpen blijven. Crim.
 Wetb. voor het krijgsvolk te lande. Artikel 13.

2) Hierop bestonden echter eenige uitzonderingen b. v. de jagt had
 hare eigene jurisdictie: verder de dijkzaken werden in het laatste
 ressort door het Collegie der vier dijkstoelen beslist enz. Schrassert
 I, 45. I. 245.

wat tot de finantien behoorde, naar de Gedeputeerde Staten verwijzen. Het besliste dus eerst of eene zaak onder die rubriek moest gerangschikt worden, om die alsdan aan den bevoegden regter over te laten.

Het zal wel geen betoog behoeven, dat de magt van het Hof daardoor niet zelden op het gebied van Gedeputeerde Staten ingreep, doch aangezien er van de vonnissen van eerstgenoemd Collegie appel viel, komen ons verscheidene uitspraken der Staten voor, waarin deze als opperste regters de bevoegdheid der beide Collegien regelden. ¹⁾

1) Besluiten der Staten. Zie placetboek III. 2. placetb. II. 579. placetb. II. 451, III. 197.

Schrassert I. 183 voce finantie. Quaestie over het geeven van kondschap wegens een saeck aan appel subject L. R. 3 November 1719.

Ymand bij een particulier contract tredende in de maatschappij eener pagt is sulcken saeck niet finantieel; maer subject aen de ordinaire jurisdictie en appel L. R. den 8 April 1718.

HOOFDSTUK VI.

REGTSMAGT DER GEDEPUTEERDE STATEN IN UTRECHT *VOOR* 1795.

Niet voordat wij ook in dit Gewest de regering, door de afzwering van PHILIPS II, in handen van de Staten des Lands zien teruggekeerd, ¹⁾ kunnen wij van de oprigting der Gedeputeerde Staten gewag maken. Alvorens ter beschouwing van dat Collegie overtegaan, veroorlove men ons eene korte opmerking over de Staten zelve.

1) De oudste regering van dit Gewest berustte bij de Bisschoppen, maar allengs hebben de Edelen en de Steden, voornamelijk in de 14e en 15e eeuw, meer magt gekregen door herhaalde oorlogen, waarin de Bisschoppen gewikkeld waren. Wij vinden zelfs sommige *landbrieven* van den Bisschop met de goedkeuring der Edelen en Steden bekrachtigd. Doch toen in 1528 het wereldlijk gezag in Utrecht aan KARL V was afgestaan, hebben de Staten hunne magt verloren. Zie Tegenwoordige staat van Utrecht I, 159.

In de overige provincien der Nederlandsche republiek was dat ligchaam uit twee leden, namelijk Ridderschap en Steden, zamengesteld, maar in Utrecht komt er bij, als overblijfsel der oude regering, de vertegenwoordiging der Geestelijkheid.

Zij bekleedde de eerste plaats in de vergadering der Staten en bestond uit de Geelgeerden of gekozenen uit de Kanoniken der vijf Kapittelen van de Stad. Het tweede lid in die vergadering maakten de afgevaardigden der Ridderschap uit, evenals de Geestelijke stand, ten getale van zes gekozen. Indien de omstandigheden het vorderden, konden er ook meer leden afgevaardigd worden. In de derde plaats komen de vertegenwoordigers der Stad Utrecht, ten getale van twintig en drie of vier uit de steden Amersfoort, Rhenen, Wijk bij Duurstede en Montfoort. 1)

Wegens de behoefte aan een Collegie, dat bij afwezigheid der Staten de dagelijksche regeringszaken kon behandelen, werden uit hun midden negen personen gekozen, onder den naam van Gedeputeerde Staten.

1) Er waren in Utrecht vijf collegiale Kerken, namelijk de Domkerk, die van St. Salvator, die van St. Pieter, die van St. Jan en van St. Maria. Aan de collegien der Kanoniken van deze kerken stond vroeger de keuze van den Bisschop. Uit deze Kapittelen werden eenige leden afgevaardigd tot het algemeen kapittel, waaruit wederom de gecommitteerden in de Staten-vergadering werden gekozen.

Zij zijn naderhand met drie leden ¹⁾ vermeerderd en bestonden uit vier afgevaardigden uit de Geeligeerden der Kapittelen, vier uit de Ridderschap en vier uit de Steden. Evenwel is het niet zeker, of in het begin van de oprigting, het eerste lid der Staten wel in het Collegie vertegenwoordigd is geweest, wegens de tegenkanting der Geestelijkheid, afkeerig van het teekenen der Unie, doch ons bestek gedooft niet hierover uit te weiden. ²⁾

Het Collegie der Gedeputeerden was belast met de beschrijving der Staten en met de uitvoering hunner besluiten. Het nam van alle voorvallende zaken kennis, doch kon bij gewigtige aangelegenheden alleen een adviserend gevoelen uitbrengen; daarentegen deed het eene beslissende uitspraak in zaken van minder aanbelang, onder den last nogthans, dat hunne resolutien in een daartoe bestemd register moesten opgeteekend worden, ten einde de Staten op den Landdag inzage zouden kunnen nemen van alles wat door het Collegie verrigt was.

Aan de Gedeputeerden was de kennisneming der

1) Dit geschiedde bij arbitrale uitspraak van den Raad van State 6 Junij 1610.

2) PESTEL. Commentarii de republica batava. p. 311. Tegenw. Staat. p. 238.

Policie, zoowel als die der *Justitie* ontzegd, voor zoverre die de Staten en het Gemeene land niet aangingen ¹⁾.

Daarentegen was hun het bestier en de regtsmagt over de middelen opgedragen. Hiertoe behoorde het invorderen der belastingen, het opnemen der rekening en verantwoording van de ontvangers, pachters en anderen; het toezigt over het verpachten der tienden, enz. Sommige overheden konden zij in hun ambt schorsen en beboeten ²⁾. De geschillen over 's Lands belastingen werden door het Collegie der Gedeputeerden beregt en moesten door den Procureur-generaal *nomine officii* bepleit worden. Zij beslisten in eersten aanleg de geschillen het platte land betreffende, die der steden daarentegen in appel.

Van hunne vonnissen kon men zich beroepen op de Staten, alwaar de zaak op nieuw in eene vergadering met open deuren bepleit werd. ³⁾

1) Instructie van 10 en 11 Julij 1593 en ampliatio 4 Maart 1686. Placaatboek van VAN DE WATER. I. p. 321. art. XII. „maar zullen deselve renvoyeren aan de Ordinaris justitie, ofte die van den hove van Utrecht.“

2) Onder anderen de Schouten. Zie Placaatboek II. p. 458, 459, 461.

3) Placaatboek I. p. 326. — PESTEL. Commentarii de republica batava. p. 316. — Tegenwoordige Staat. p. 238—245.

De judicatuur over de Jagt was na eerst bij het Hof of bij de Schepenbanken te zijn geweest, tot aan 1667 aan de Gedeputeerde Staten toevertrouwd, doch is vervolgens in de tijden, dat ook weder dit gewest door eenen Stadhouder werd bestuurd, bij een afzonderlijk Jagtgerigt gekomen. Van 1702 tot 1749 hadden de Gedeputeerden er op nieuw de regtsmagt over: na dien tijd heeft evenwel het Collegie uit den Lieutenant-Opperhoutvester en vijf Raden bestaande, de regtsmagt daarover in het laatste ressort gehad.

De overtreders werden zonder onderscheid van stand of beroep door den Houtvester gecallangeerd en door hem verwezen naar de Gedeputeerden. Hij moest naar omstandigheden, hetzij civiel, hetzij crimineel, den overtreders voor de vergadering van het Collegie dagen. Echter kon men ten overstaan van Gecommitteerden uit genoemde vergadering in sommige gevallen over het jagtdelict met den Houtvester in *compositie* treden. ¹⁾

Omstreeks denzelfden tijd als de Jagt, zijn ook de bokeuringen, die door de Maarschalken, ²⁾ wegens het

1) Placaatboek II. 393, 395, 403, 424, 425. Vergelijk nog wegens dit composeren, de wet van 11 Julij 1814 op de jagt.

2) Het ambt der Maarschalken, bestond in de handhaving der rust en veiligheid ten platten lande. Men kan dit ambt vergelijken met dat der drosten en met dat der tegenwoordige leden van het

overtreden der ordonnantien op het rundvee gedaan werden, ter beregting van Gedeputeerden gebragt. ¹⁾

Zij regelden verder de conflicten van jurisdictie tusschen de verschillende administrative en regterlijke overheden; ²⁾ zelfs kunnen wij het Hof van Utrecht als aan hunne magt ondergeschikt rekenen. Van de gewijsden van dit regterlijk Collegie viel echter geen appel, men kon alleen bij de Staten of hunne Gedeputeerden, revisie verzoeken. In geval dit verzoek binnen den daartoc vereischten tijd gedaan en toegestaan was, benoemden de Gedeputeerden vijf regsgeleerden, die met twee leden van het Hof het gewijsde herzagen. ³⁾

openbaar ministerie. Zij waren vier in getal, in elk kwartier een. (Eemland, het Nederkwartier, het Overkwartier en het land van Montfoort.)

1) Placaatb. I. 649.

2) Placaatboek II. 1030.

3) Placaatboek II. 1125—1130. p. 958, 1025. I. 323.

In het verslag aangaande de archieven der provincie door Dr. P. J. VERMEULEN. Utrecht 1850, p. 32 teekent de schrijver aan, dat de *sententien* van Gedeputeerde Staten aanwezig zijn in het archief. Zij betreffen meestal de geschillen tusschen de pachters van 's Lands imposten of ongeldden en de belastingschuldigen.

HOOFDSTUK VII.

REGTSMAGT DER GECOMMITTEERDE RADEN IN HOLLAND EN WEST-FRIESLAND VOOR 1795.

Na de afschudding der Spaansche heerschappij, werd het oppergezag over Holland en West-Friesland door de afgevaardigden der Ridderchap en Steden uitgeoefend, terwijl de dagelijksche regering aan een' Raad was opgedragen, waarvan WILLEM I het hoofd en eigenlijk de ziel was. Doch na den moord van den grondlegger van Neêrlands vrijheid, werden deze Raden afgeschaft en hunne werkzaamheden aan de Gecommitteerde Raden of Gedeputeerden uit de Staten opgedragen. ¹⁾

1) Staatkundige geschriften van Mr. SIMON VAN SLINGELANDT.
De naamlooze schrijver der *remarques op de Staatkundige geschriften* van Slingelandt, is evenwel een ander gevoelen omtrent den oorsprong der Gecommitteerde Raden toegedaan. Zie p. 90.

Wegens het uitgestrekt grondgebied der Provincie, was dit Collegie in twee deelen gesplitst, namelijk in dat van het Noorder- en het Zuiderkwartier.

Men zal ligtelijk begrijpen, dat de punten van verschil in de regtsmagt dezer Collegien van te weinig aanbelang zijn, dan dat wij ons niet tot het onderzoek van een van beide zouden bepalen. Tot onderwerp van dit hoofdstuk hebben wij derhalve het Zuiderkwartier gekozen.

Het Collegie der Gecommitteerde Raden, hield zijne zittingen in 's Gravenhage en bestond uit negen leden benevens den Advocaat, later Raadpensionaris van Holland, die verplicht was de vergaderingen bij te wonen. ¹⁾

Hunne werkzaamheden kan men vergelijken met die van den Raad van State, welke als het ware het Collegie der Gecommitteerde Raden van de Vereenigde Nederlanden was. ²⁾

De verschillende Instructiën voet voor voet na te gaan van het Collegie, waarvan wij de regtsmagt in

1) In de tijden, dat Holland eenen Stadhonder had, zat deze in het Collegie voor. Vandaar, dat men somtijds gemeld vindt, dat het uit tien leden bestond.

2) Zie Mr. THIJMON BOEIJ. Woordentolk der voornaamste en andere onduitsche woorden. Voce. Gecommitteerde Raden.

Tegenwoordige Staat. XIV. 165.

dit hoofdstuk schetsen, zoude ons in eene gedurige herhaling doen vervallen, welke wij zooveel mogelijk wenschen te vermijden, aangezien de overeenkomst der bevoegdheid van Gedeputeerde Staten in de onderscheidene Gewesten der Republiek ons misschien reeds de beschuldiging van langdradigheid heeft op den hals gehaald. Wij bepalen ons tot de Instructie van 1670 ¹⁾ om daarin het aandeel van Gecommitteerde Raden in de regering te zien. ²⁾

Zij waren belast met de uitvoering der besluiten van de vergadering der Staten; het onderhouden der vrijheden, privilegiën en gewoonten van het land; — in zaken tot den oorlog betrekking hebbende, hadden zij het toezigt op de vestingwerken, de monstering en het onderhoud van het krijgsvolk, de tuighuizen enz.

Zij moesten voorts bij *praeventie* vonnissen degenen, die verraad, munterij, oproer, muntschennis en vervalsching gepleegd hadden en 's Lands amunitie en andere kriegsbehoeften hadden verduisterd.

Ten opzigte der middelen hadden, zij regtspraak in

1) Groot Placaatboek. III. 92. Tegenwoordige Staat. XIV. 167.

2) De eerste instructie voor Gecommitteerde Raden werd vastgesteld op 12 October 1584. Door de tweede instructie van 17 Februarij 1590 werd het Collegie ingerigt op den voet, waarop het tot aan de omwenteling in stand bleef.

alle geschillen over de heffing van inkomsten, contributiën en omslagen, die door de Staten tot het voldoen hunner lasten en opbrengsten waren uitgeschreven. Verder het bestier van alle middelen en inkomsten als ook het beheer der geestelijke goederen.

De wijze waarop door het Collegie in bovengemelde gedingen werd regtgesproken, is in 1660 nader door de Staten voorgeschreven ¹⁾. De zaken, welke voor hen werden gebracht, moesten bij geschrifte door procureurs onderteekend en geregistreerd ter secretary worden ingediend; zoowel de eischer (*impetrant*) als de gedaagde werden behoorlijk opgeroepen om op de teregtzitting in persoon te verschijnen, of zich door eenen procureur te doen vertegenwoordigen.

Aan beide partijen was het geoorloofd, hare zaak door advocaten te doen verdedigen. Van de vonnissen der Gecommitteerde Raden was geen hooger beroep, doch men kon bij de Staten revisie verzoeken, die in geval dit werd toegestaan, uit hun midden vijf leden benoemden om met een gelijk getal uit de Gecommitteerden het vonnis te herzien.

De regtsgedingen over de Middelen kwamen in

1) Placaatboek II, 1122.

eersten aanleg voor de Gecommitteerden ¹⁾ of werden gebragt voor de Schepenen uit de steden, als hunne gevolmagtigden. Weigerden de Schepenen binnen veertien dagen regt te spreken, zoo werd hun door Gecommitteerden nogmaals veertien dagen toegestaan. Doch na verloop hiervan, moesten de processtukken weder aan partijen ter hand gesteld worden, die deze alsdan bij Gecommitteerde Raden inleverden.

Van de vonnissen der Schepenen kon men bij Gecommitteerden *reformatie* verzoeken ²⁾.

De invloed van het Collegie, dat wij beschrijven, op de arresten van het Hof van Justitie, door middel van een verzoek om revisie of anderzins, had hier niet zooals in andere provinciën, plaats; want men had in dit gewest een regterlijk Collegie, dat boven het provinciale Hof stond, namelijk den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en West-Friesland. Bij dezen Raad werden de gewijsden van het Hof in appel behandeld en in het laatste ressort beslist.

1) Tegenwoordige Staat. XIV. 176. Mr. THYMON BOEIJ. Voce Gecommitteerde Raden.

2) Groot Placaatboek. II. 1126.

Zie de dissertatie van C. A. J. BEELAERTS VAN BLOKLAND. *Historia Collegii Consiliariorum Commissorum in Hollandia et West-Frisia.*

Daarentegen was aan de regtsmagt van het Hof en van den Hoogen Raad, de kennisneming van zaken van *Policie* ontzegd, welke nit kracht der staats-resolutie van 10 September 1591 bij de stedelijke overheid, hetzij administrative, hetzij regterlijke, of wel bij Gecommitteerde Raden behoorden ¹⁾).

Doch welke zaken rekende men tot de *Policie*, welke tot de *Justitie*? In eene resolutie der Staten van 12 Julij 1674 vinden wij deze poging om tot de oplossing van de vraag te geraken:

„ Ende ten cynde gemelte Hoven (Hof en Hooge Raad)
 „ aen de eene zijde niet zouden mogen pretenderen
 „ konnisse te nemen van eenige politycke zaeken onder
 „ pretext, dat die zouden specteren, tot de justitie of
 „ dat wederom zaeken van justitie, aen gemelte Hoven
 „ niet zouden moge worden onttrokken onder pretext,
 „ dat die polityek zouden wesen: Is goed gevonden en
 „ geresolveert, dat door de Heeren van de Ridderschap
 „ en de andere haer Edele Groot Mogende Gecommit-
 „ teerden, hier bevorens iterativelijck over de zaeken
 „ van Justitie gebesoigneert hebbende, nader overleidt

1) Zie hierover J. D. MEIJER. *Esprit, origine et progrès des Institutions Judiciaires des principaux pays de l'Europe*. Tom IV 221—224.

„ende overwogen, mitsgaders de vergaderingh van
 „advyze gedient zal worden, wat zaeken geconsidereert
 „ende gehouden zullen werden te specteren tot de
 „Policie ofte tot de Justitie.“¹⁾

Echter is nooit door eene wet uitgemaakt, welke zaken tot de *Justitie* en welke tot de *Policie* behoorden²⁾.

Het zal wel geen betoog behoeven, dat de conflicten, die hierover rezen, zonder einde waren. Het eenige staatsligchaam, nu boven alle partijen verheven, waren de Staten van Holland en West-Friesland, die alleen de geschillen konden beslechten. Het was dan tot

1) Oorlogh der Advocaten. p. 310.

2) Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken. 1768. p. 814.

Mr. THYMON BOEIJ. Voce Hof van Holland. Alles bepaalde zich dus tot bijzondere wetten, welke wij echter gemeend hebben in ons betoog onvermeld te moeten laten. Maar niet overbodig scheen het eenige besluiten der Staten dienaangaande hier op te nemen. Resolutie 29 April 1589. „Het Hof neemt geen kennis over militaire zaken, „hoewel velen om hunne crediteuren te bedriegen, hen looslijk in de „krijgsdienst gevende gelast is, dat alle soldaten ter eerste instantie „voor het Hof mogen betrokken worden. VAN ZURCK. Codex „Batavus § XXXIII. Hof. Geen fraudateurs kunnen ter eerste „instantie voor Gecommitteerde Raden komen, maar wel Pagters „van verscheidene districten malkander willende actioneren.“ § XIV. Gemaal.

Resolutie Februarij 1709, waarbij is vastgesteld „dat de beheering „wegens het pagters-comptoir soude gelaaten worden aan Gecom- „mitteerde Raden en van het verdere aan 't Geregt.“

hen, dat zoowel het Hof als de Gecommitteerde Raden zich herhaaldelijk moesten wenden ¹⁾).

De beide Collegiën der Gecommitteerde Raden in het Noorder en Zuider Kwartier, kwamen jaarlijks bijeen om met eenige leden, die uit de Staten afgevaardigd werden, over de handhaving der algemeene middelen, het redres der finantiën en andere daartoc betrekkelijke zaken te raadplegen ²⁾).

1) Verscheidene moeilijke vragen hebben zich onder anderen opgedaan over de politieke uitzettingen van burgers. Zie Nederlandsche jaarboeken. 1768. pag. 769—830. Jaarboekje van de regterlijke Magt voor 1840. Eene verhandeling van Mr. G. W. VREEDE.

2) Groot Placaatboek. VII. 57.

HOOFDSTUK VIII.

REGTSMAGT DER GECOMMITTEERDE RADEN IN ZEELAND *VOOR* 1795.

Voor de oprigting van het Collegie, dat ons te behandelen overblijft, vindt men gewag gemaakt van Gouverneur en Raden, die in dit Gewest oorspronkelijk met het krijgswezen waren belast en onder het bewind van WILLEM I, eene zeer uitgebreide magt uitoefenden. Zelfs zoo dat zij somtijds in rang boven de Staten vermeld worden. Hoofdzakelijk door toedoen van de stad Middelburg, werden zij in 1578 vervangen door de Gecommitteerde Raden. ¹⁾

1) Geschreven register der notulen van de Ed. Mog. Heeren Staten van Zeeland van 1577—1690 voce Gecommitteerde Raden. Dit werk is mij uit de bibliotheek van den hoogleeraar DE GEER ten gebruike afgestaan.

Historie van de Satisfactie der Stad Goes (VAN DE SPIEGEL) 1777. pag. 91—98, p. 339. Instructie voor Gouverneur en Raden van 2 Maart 1574 en 22 Sept. 1576.

Dit Collegie bestond uit eenen Gecommitteerde, namens den Eersten Edele van Zeeland, die de plaats der Ridderschap bekleedde en uit zes afgevaardigden der stemhebbende Steden.

Gedurende de stadhouderlooze regering na den dood van WILLEM III, zijn er in het geheel slechts zes Gecommitteerden geweest, aangezien in Zeeland in dat tijdperk de waardigheid van Eerste Edele onvervuld is gebleven.

Somtijds werden de Gecommitteerden levenslang aangesteld, nu en dan echter voor eenen tijd, doch zij konden steeds door de Steden *gerevoceert* worden. Sedert 1674 hebben zij zitting gekregen in de vergadering der Staten; bij hunne verkiesing was het een vereischte aan dat ligchaam welgevallig te zijn. ¹⁾

Bij afwezigheid der Staten berustte bij de Gecommitteerde Raden de Souvereine Magt, welke hun vooral uit de staatkundige vrees eenen Stadhouder daarmede te bekleeden, schijnt opgedragen te zijn. ²⁾ Hunne werkzaamheden bestonden in de uitvoering der bevelen en resolutien van de Staten, bij gewigtige aangelegen-

1) Tegenwoordige Staat van Zeeland. XIX. p. 74 en Geschreven Register der Notulen.

2) Het leven van WILLEM I (door de BEAUFORT) III. XII. 741.

heden en als zij het noodig oordeelden, moesten zij dat ligchaam zamenroepen. Tevens konden buiten beschrijving van Gecommitteerden, geene zaken aan de Staten voorgesteld worden. ¹⁾

Het zal wel onnoodig zijn hier op te merken, hoe dit al ligt tot misbruik van gezag moest leiden en de Staten ten gevolge van die zonderlinge opdracht van het initiatief aan den leiband der Gecommitteerden liepen. Op voorstel van Middelburg is in 1675 hun magt dan ook hieromtrent gebreedeld door eene resolutie, welke ieder lid der Staten het regt voorbehield om aan de Gecommitteerden zoodanige punten van beschrijving op te dragen, als hem zoude goeddunken. ²⁾

Verder hadden zij het toezigt over de Godsdienst, ³⁾ het dagelijksch beleid der zaken van Regering en der Militie. ⁴⁾ Tot het laatste behoorden de monstering van het krijgsvolk, het houden van lijsten der officieren, die door de Staten werden aangesteld, het geven van patenten voor het doortrekken van troepen, enz. Met

1) Notulen (resolutie van 14 Oct. 1583.) v. d. SPIEGEL. p. 359.

2) Notulen. p. 10.

3) Zie verhoog van den kerkeraad der Stad Goes aan de Gecommitteerde Raden 14 Mei 1727. In de Juridique Observatien van JOHAN DE MAUREGNAULT. p. 39.

4) Tegenwoordige Staat. XIX. 76.

uitzondering van de aanstelling van Pensionaris, Secretaris en Penningmeester, hadden zij de benoeming tot alle ambten.

De finantien stonden geheel onder hun beheer met inbegrip der Regtsmagt. Doch het was hun verboden nieuwe belastingen te heffen, traktementen te verhoogen, inschulden kwijt te schelden aan het land toekomende, het uitgeven in erfpacht en het verkoopen van 's Lands goederen, hetgeen aan de Staten was verbleven. ¹⁾

Hunne regtspraak schijnt zich bepaald te hebben tot de geschillen over de *consumptie*, over de belastingen ter zake van oorlog en tot de verbeurdverklaring van goederen.

Deze zaken werden in eersten aanleg door de regtbanken der Schepenen in de Steden en daarna bij het Collegie van Gecommitteerde Raden behandeld. ²⁾ Er viel van hunne vonnissen geen appel bij de Staten, dooh men schijnt, evenals in vorige hoofdstukken gezegd is, revisie er van te hebben kunnen verzoeken. ³⁾

Gedurende een korten tijd hebben zij de Regtsmagt

1) Notulen en Tegenwoordige Staat.

2) Geschreven register der notulen. Voce judicature.

3) PESTEL. — Commentarii de republica Batava. p. 300.

over de leenen gehad, welke voorheen bij den Burggraaf en Leenmannen van Zeeland behandeld werden, en later aan het Hof van Holland en Zeeland zijn gekomen. ¹⁾

Behalve het zoo even gemelde waren, bij eene merkwaardige uitzondering sedert 1597 aan de Gecommitteerde Raden, in hunne betrekking van Raden der Admiraliteit, tevens de Zeezaken opgedragen. Met eene beknopte beschouwing van hunne regtsmagt als zoodanig, zullen wij dit hoofdstuk eindigen.

Het Collegie der Admiraliteit in Zeeland ¹⁾ bestond uit de Gecommitteerde Raden van dat gewest, benevens uit drie afgevaardigden uit Amsterdam, Utrecht en de steden Dordrecht, Delft en Rotterdam (de drie laatste zonden om de zeven jaren beurtelings eenen afgevaardigde). Verder uit een Luitenant-Admiraal, een Vice-Admiraal, een Schout-bij-nacht en zeven Kapiteins.

3) Tegenwoordige Staat XIX. 79.

1) De collegien der Admiraliteit waren vijf in getal 1° het collegie op de Maas te Rotterdam, 2° te Amsterdam, 2° in Zeeland, 4° in West-Friesland en het Noorderkwartier, 5° in Friesland te Harlingen. Instructien voor de collegien der Admiraliteit 13 Augustus 1597.

Gedurende de regering van KAREL V waren de zaken der Admiraliteit aan Gouverneurs en Raden opgedragen. Vandaar eene natuurlijke reden, waarom in dit gewest, bij afwijking van hetgeen overal elders plaats greep, de Gecommitteerde Raden zich in dit gezag hebben weten te handhaven.

De stad Middelburg heeft herhaaldelijk getracht, den Gecommitteerde Raden dit ambt te ontnemen en daarmede een afzonderlijk Collegie te bekleeden, doch de andere steden hebben hier geen genoegen in genomen, en het is dus tot aan de omwenteling van 1795 op denzelfden voet blijven bestaan.

De regtsmagt van het Collegie bevatte de *judicature* over convoijen en licenten, en de geschillen over prijs en buit.

Van de vonnissen hierover geveld kon men in revisie komen. Hiertoe werd vereischt zich binnen vier maanden na de uitspraak met een verzoek te wenden tot de Staten-Generaal en eene som van twee honderd guldens te storten voor het geval, dat de revisie werd geweigerd, of om de reiskosten der reviseurs te betalen.

Werd het verzoek toegestaan, zoo benoemden hunne Hoog Mogenden acht personen tot adjuncten, die met zeven Gecommitteerde Raden het vonnis herzagen.

In sommige gevallen werd dit getal leden zelfs niet eens gevorderd; onder anderen, niet voor revisie van het arrest over prijsgemaakte schepen ¹⁾.

1) Register der notulen van Zeeland; voce, Gecommitteerde Raden, Admiraliteit Collegien, judicature, enz. Groot Placaatboek van Holland, en West-Friesland III. 1240. V. 309. Mr. J. C. DE JONGE. Geschiedenis van het Nederlandsche Zeewezen. 1833. I. 283.

BRABANT EN DE LANDEN VAN OVERMAZE.

Deze behoorden tot de dusgenaamde *Generaliteitslanden* en waren grootelijks met de wapenen bemagtigd. Zij werden bijgevolg als wingewesten der Republiek van de Vereenigde Nederlanden behandeld en zonden daarom geene Afgevaardigden, als stemhebbende leden, ter Staten-Generaal of in den Raad van State.

Wel verre, dat deze provinciën door hunne Afgevaardigden, of Gedeputeerde Staten bestuurd werden, waren het de Staten-Generaal, die hier de plaats bekleedden van de Collegiën, welke wij in de andere Gewesten aan het hoofd geplaatst zagen.

Wat de criminele en civiele Justitie betrof, deze was toevertrouwd aan een in 's Gravenhage gevestigd

Wij hebben bij gemis aan meerdere bijzonderheden geheel gezwegen van de regtsmagt, die aan de Gecommitteerden somtijds bij *delegatie* werd opgedragen; wij vonden daaromtrent slechts dit aangestipt:
 „Gecommitteerde Raden in cas crimineel, Regters over een commies
 „tot Lillo en den Rentmeester Bewesten-Schelde aanklager 15 Feb.
 „1641. Middelburg en Veere difficulteren, willen de zaak aan het
 „Hof gebragt hebben 16 dito. De vier Leeden persisteren. Middelburg
 „protesteert 1 Maart. Werd echter geconcludeert jegens de advijzen
 „van de drie andere leden. enz.“

Hof, namelijk de Raad en Leenhove van Brabant en Overmaze; de administrative Regtsmagt daarentegen, in zake van finantiën, aan den Raad van State.

Hoewel dat magtig en luisterrijk Collegie, bijna geheel in dit opzigt, de taak onzer Gedeputeerde Staten of Gecommitteerde Raden vervulde, zal men onze zienswijze, naar wij vertrouwen, billijken, zoo wij ons van eene opzettelijke beschouwing dier regtspraak onthouden. ¹⁾

1) Zie voorbeelden van conflicten van jurisdictie in de jaren 1715, 1762 en 1763 tusschen den Raad van State en het Leenhof van Brabant gerezen, vermeld in de diss. van J. J. F. DE JONGE VAN BEEK EN DONK. Utrecht 1857, over de geschiedenis van den Raad en Leenhove van Brabant en de landen van Overmaze, p. 91.

HOOFDSTUK IX.

DE REGTSMAGT DER GEDEPUTEERDEN NA DE OMWENTELING VAN 1795 TOT AAN DE INLIJVING IN FRANKRIJK.

Het gebouw der Staatsregering van de Vereenigde Nederlanden, waarvan wij in de schets van den werkring en meer bijzonder van de regtsmagt der Gedeputeerde Staten, een vlugtig overzicht hebben gegeven, stortte met de omwenteling van 1795 ineen, om voor eene nieuwe orde van zaken plaats te maken, met behoud nog thans, meer of min, van het gezag der oude vormen.

De provinciale Staten werden door de Representanten van het volk en de Gedeputeerden door de verschillende Committés in de gewesten vervangen.

Die vergaderingen van Representanten hebben na de eerste schokken, onafscheidelijk van eene omwenteling,

den weg gebaad tot een meer geregeld bestuur; want reeds een jaar daarna, zien wij in de meeste gewesten Collegien, onder den naam van provinciale Besturen, verrijzen, aan welker hoofd men zelfs mannen ontmoet, die meer dan de woelige leiders in die dagen, de achting van het nageslacht wegdragen ¹⁾.

Zoo stond van 2 Maart 1796 tot 31 Januarij 1798 aan het roer der regering in Holland, het Provinciaal Bestuur. Zoowel uit de leden van dit Collegie als daar buiten, werd een *Committé* gekozen van twintig personen, om de werkzaamheden der voormalige Ge-committeerde Raden op zich te nemen. Dit *Committé* zelf was gesplitst in vier *Departementen*: het eerste gevormd uit acht leden, was gewijd aan Algemeen Welzijn; de drie overige, ieder vier leden tellende, waren het eene voor Militaire zaken, het andere voor Finantiën en het laatste voor Koophandel, Zeevaart en Fabrieken bestemd. Het Departement van Algemeen Welzijn was met de eigenlijke huishoudelijke zaken der provincie belast.

Het moest in geval van oproer, verraad en muiterij bij *praeventie* daarvan kennis nemen en de zaak ge-

1) Zie hierover bijdragen tot de Geschiedenis der Omwenteling van 1795—1798 door Mr. G. W. VREEDE. p. 70.

regtelijk onderzoeken, doch het uitspreken van het vonnis en de ten uitvoerlegging van de straf, moesten door het geheele *Committé* geschieden. Verder werd aan het eerste Departement, de gewone judicatuur der *collective* middelen opgedragen. Het moest beslissen in alle geschillen, die ter zake van omslagen, inkomsten en contributiën waren gerezen, zonder zich echter de gewone justitie in Holland aan te matigen. Zooveel mogelijk, moest het zich naar de laatste Instructie van het Collegie van Gecommitteerde Raden rigten.

Dit is wel een sterk bewijs, om in genoemd bestuur de plaatsvervangers van het oude Collegie van Gecommitteerde Raden te zien.

Het Departement van Militaire zaken werd met het bestuur van fortificatien en magazijnen bekleed; de werkzaamheden der twee overige Departementen worden door hunne namen genoegzaam aangewezen ¹⁾.

Ten opzichte van Zeeland moeten wij melden, dat door het aldaar in 1796 opgericht Intermediair Bestuur, een Raad van negen personen werd benoemd, naar verkiezing uit de leden of daar buiten, om bij afwezigheid van de gewone Provinciale vergadering, de uitvoerende magt te oefenen. Deze Raad was in twee

1) Jaarboeken der Bataafsche Republiek IV. p. 50.

afdeelingen gesplitst, namelijk eene Commissie van vijf leden, het Uitvoerend Bewind genoemd, terwijl de overige het Departement van Financie en Onderzoek uitmaakten.

Het evengemeld Uitvoerend Bewind was belast met het beheer der Domeinen, van de Munt, van de Middelen en Inkomsten der Provincie en van de Militie. Zijne regtsmagt bestond om in appel te beslissen over belasting-zaken en tevens in die, welke eertijds in Zeeland bij Burggraaf en Leenmannen beslecht werden; alles op den voet waarop vroeger de regtspraak bij de Gecommitteerde Raden werd uitgeoefend; alleen mogten zij geen administrative regtszaak behandelen, zonder de medewerking van twee bekwame regtsgeleerden. ¹⁾

Ook in Friesland hebben de Representanten van het volk, die sedert 1795 aan de regering waren, voor een Provinciaal Bestuur plaats gemaakt en werden insgelijks in 1796 de Committés, die de werkzaamheden van het oude Collegie van Gedeputeerden op zich genomen hadden, door eene Commissie uit het Provinciaal Bestuur vervangen, onder den naam van Gedeputeerden. ²⁾

1) Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken. Maart. 1796.

2) Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken. Mei 1796.

Hetzelfde had in het voormalig Gewest Utrecht plaats.

In Gelderland treden de Gedeputeerden ter Financie als vroeger op; in de voormalige Provinciën Stad en Lande, Overijssel en Drenthe is ons geen ander bestuur voor 1798 aan het hoofd dier gewesten voorgekomen dan dat der Representanten van het volk.¹⁾

Het zal wel niet behoeven opgemerkt te worden, dat uit die vertegenwoordiging Committés gekozen werden, om de werkzaamheden der vroegere Gedeputeerden te vervullen.

22 JANUARIJ 1798. EEN- EN ONDEELBAARHEID
VAN DEN STAAT.

Ten gevolge der gebeurtenissen van dien dag en van den geweldigen ommekeer van zaken, heeft men een aanvang gemaakt met Intermediaire Administrative Besturen in de gewesten op te rigten, die de tot daartoe bestaan hebbende en nog oppermagtige provinciale Besturen vervingen en aan het algemeen Uitvoerend

1) Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken 1796 en 1797 en Gelderland Quartiers-recessen van 1796.

Bewind der een en ondeelbare Republiek ondergeschikt zouden zijn. 1)

Wat de regtsmagt dezer nieuwe Collegien betreft, de Instructie voor Holland bepaalde, dat het Administratief Bestuur tot nadere regeling de judicatuur over zaken van Gemeene Middelen zoude behouden, „ alles „ op den nog plaats hebbenden voet. 2)

Den 23 April 1798 werd de Staatsregeling voor het Bataafsche Volk uitgevaardigd; de voorschriften, welke zij omtrent de departementale regering inhield, kwamen hier op neder, dat ieder Departement, (deze was de naam, die thans constitutioneel aan de voornaamste gewesten werd gegeven), zijn eigen bestuur kreeg, uit zeven leden gevormd en gekozen uit de zeven Ringen, waarin het verdeeld was. De werkzaamheden van dat Collegie zouden bestaan in het toezigt op de goede orde en policie, het nakomen der wetten en bevelen

1) Proclamatie van 22 en 29 Januarij 1798.

2) Publicatie wegens de ontbinding van het provinciaal Bestuur in Holland en aanstelling van een Intermediair Administratief Bestuur, 5 Februarij 1798.

Proclamatie van het Intermediair Administratief Bestuur van de voormalige provincie Utrecht, met kennisgeving, dat het in plaats van het ontbonden Provinciaal Bestuur opgetreden is; dat de Grondvergaderingen bij voorraad zijn geschorst. 6 Februarij 1798. (Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken.)

door het Uitvoerend Bewind toegezonden, het beschikken in tijd van nood over garnizoenen of troepen van den Staat, het toezigt op de invordering der belastingen, het vernietigen met kennisgeving aan het Uitvoerend Bewind van alle besluiten, die in het Departement in strijd met de Staatsregeling zouden genomen worden, en eindelijk de kennisneming en vereffening, na verhoor van beklaagden, van alle geschillen tusschen gemeente- of andere ondergeschikte besturen. Behoudens ieders regt om zich van die uitspraak op het Vertegenwoordigend Ligchaam, Uitvoerend Bewind of Geregts-hof naar gelang van zaken, te beroepen. ¹⁾

Doch om geene „stagnatie in de administratie der „Policie, Justitie en de invordering der algemeene „Belastingen“ te veroorzaken, werd eenige dagen na het uitvaardigen der Constitutie besloten, de bestaande orde van zaken, ten opzichte van het bestier der voormalige gewesten, te handhaven, totdat dit in overeenstemming met de beginselen der nieuwe Staatsregeling gebragt kon worden. ²⁾ De Intermediaire Besturen bleven dus nog eenigen tijd voortduren.

De eerste oproeping ter verkiezing van het departe-

1) Art. 147—189.

2) Publicatie wegens de continuatie van alle Gewestelijke en Plaatselijke Besturen. 10 Mei 1798.

mentaal Bestuur had den 29 September 1798 plaats, en nogmaals ter voldoening aan de vereischte jaarlijksche aftreding, den 3 Junij 1800 en den 2 Junij 1801.

Of uit de genoemde Besturen ook Commissien, hetzij onder den naam van Gedeputeerden, hetzij onder een anderen titel, werden gekozen tot het verrigten der werkzaamheden, die aan de Gedeputeerden in de oude Republiek waren opgedragen, is ons niet gebleken; wegens het geringe getal van zeven leden aan het hoofd van elk Departement, was die splitsing minder noodig.

Ten opzichte van Friesland moeten wij hier opmerken, dat de regtsmagt, die de Gedeputeerde Staten bij appel van de vonnissen der *Nedergerechten* over het onderhoud van dijken, dammen, wegen en wateren oefenden, aan het Hof van Justitie is gekomen bij de wet van 22 November 1799. ¹⁾ Welke wet evenals die betrekkelijk de vernietiging van den Eetstoel ²⁾ in Drenthe, nader is bevestigd in den aanvang van 1802.

1) Hierin kwam onder anderen voor, „dat in het voormalig „Gewest Friesland, het Collegie van Gedeputeerde Staten, de „*Rechtbank* is gewecst in cas d'Appel van Ordonnantien der Nederrichters, over het onderhoud van Dijken enz.“

2) De Eetstoel is driemaal opgeheven. 1° 4 Februarij 1800. 2° 4 Maart 1801. 3° 29 Januarij 1802, en is in 1806 weder verzezen.

STAATSREGELING VAN 16 OCT. 1801.

De eerste Constitutie voor de Bataafsche Republiek, waarin het stelsel van concentratie buitensporig was bot gevierd, werd bij eene natuurlijke terugwerking reeds in 1801, door eene andere Staatsregeling vervangen.

De bepalingen, welke zij omtrent de departementale Besturen inhield, mogten in meer dan een opzicht dezelfde gebleven zijn, zij werden echter door een geheel anderen, meer tot den aristocratischen regeringsvorm neigenden geest, bezield en in praktijk gebragt.

Ten opzichte van het getal der leden was voorgescreven, dat het niet minder dan zeven en niet meer dan vijftien personen bedragen mogt. De regeling der kosten van het huishoudelijk bestuur met betrekking tot de politie en justitie, was aan het departementaal Bestuur opgedragen, dat ook de leden in de Gerechtshoven en de andere ambtenaren in het gewest benoemde. Het had verder het toezigt over dijken, waterwerken, wegen en bruggen en het bestuur der inwendige politie, oeconomie en finacie. ¹⁾

1) Art. 62—72.

In de verschillende Departementen werd uit dit ligchaam, onder den naam van Gedeputeerd Bestuur, weder een Collegie gekozen tot het verrigten van onderscheidene werkzaamheden. 1)

Als een treffend blijk van den terugkeer tot de voormalige vormen en instellingen, zooveel het pas ingevoerd beginsel der Staatseenheid toeliet, kan worden aangetoond de nieuwe regeling der regtspleging in belastingzaken.

De judicatuur over de middelen, die zonder eene enkele uitzondering, aan de Gedeputeerde Staten of Gecommitteerde Raden, in de oude Republiek was opgedragen, werd in 1802 onder de volgende bepalingen aan de Gedeputeerden uit de departementale Besturen toevertrouwd.

In het Departement Holland werden de geschillen over fraude of contraventie der Gemeene Middelen in eersten aanleg door Schepenen-Commissarissen beslist en bij appel, door het Gedeputeerd Bestuur. In het

1) Publicatie betrekkelijk de wijze waarop de achtjarige heffing van $\frac{1}{2}$ per Ct. op de bezittingen en 2 per Ct. op de inkomsten, bepaald bij publicatie van 26 Februarij dezes jaars, zal worden geëffectueerd; 15 Junij 1802.

Publicatie betrekkelijk de wijze van invordering en onderzoek naar den opbrengst der agt en vijf en twintigjarige heffingen over dit en volgende jaren; 17 Febr. 1803.

Departement Utrecht in eersten aanleg door de Stedelijke Regtbanken, en verder door Gedeputeerden uit het departementaal Bestuur. In 1804 werd hier nog bij bepaald, dat men van de vonnissen der overtredingen ten platten lande gepleegd, die in eersten aanleg bij Gedeputeerden beregt waren, in hooger beroep kon komen bij het departementaal Bestuur. 1)

In het Departement Gelderland behoorde de administrative regtsmagt, aan de „respective Quartierlijke Collegien van Finantie.“

In het Departement Overijssel berustte zij bij het departementaal Bestuur of bij zoodanige Commissie uit hetzelfde, als daartoe voor de zaken van het voormalig Overijssel en Drenthe zoude worden gekozen.

1) De Publicatie van het Staatsbewind der Bataafsche Republiek luidde als volgt. 15 Maart 1804. „Dat van de vonnissen wegens fraudes „of contraventien der voorschrevene Middelen en belastingen, welke „binnen de Jurisdictie der steden van het departement Utrecht voor- „vallen, en waarover bij voornocmde wet (van 14 Junij 1802) de „judicature aan de stedelijke Regtbanken, aldaar is gemandcerd, „zal mogen worden geappelleerd aan de vergadering van Ordinaris „Gedeputeerden uit het Departementaal Bestuur van Utrecht; en „dat voorts van vonnissen wegens dergelijke fraudes, welke ten platte „lande, binnen hetzelfde Departement, worden gepleegd en waarover, „aan bovengemelde Gedeputeerden de judicature bij gezegde Wet, ter „eerster instantie is opgedragen, beroep zal kunnen worden gedaan „aan het Departementaal Bestuur van Utrecht op zoodanigen voet, „als van ouds heeft plaats gehad.“

In het Departement *van Stad en Landen van Groningen* bij de Gedeputeerden uit het departementaal Bestuur. ¹⁾

Uit een en ander blijkt, hoe de vroegere regtsmagt der Gedeputeerden nagenoeg op den ouden voet werd ingerigt. Alleen in Zeeland, Brabant en Friesland doen zich eenige veranderingen voor.

In het eerstgenoemd Departement was de regtsmagt der finantiezaken aan de stedelijke regtbanken en bij appel aan het Departementaal Bestuur opgedragen, zonder dat hier van een Gedeputeerd Collegie wordt gewag gemaakt. Ook de regtspleging over convoijen en licenten, waarvan wij in het voorgaande hoofdstuk gesproken hebben, was aan een ander Collegie, onder den naam *Zeeraad der Bataafsche Republiek* bevolen. ²⁾

In het voormalige Generaliteitsland, nu zelfstandig Departement Brabant, was de judicatuur over de middelen aan de plaatselijke regtbanken gekomen en in appel aan het Departementaal Geregtschhof.

In Friesland daarentegen aan de Nedergerechten en aan het Departementaal Bestuur, zonder dat hierbij

1) Publicatie wegens de aanneming der reglementen door al de Departementen en bepalingen betreffende de gemeene middelen. 4 Junij 1802.

2) Instructie voor den Zeeraad der Bataafsche Republiek. 2 April 1802.

sprake was van een daaruit gekozen afzonderlijk Collegie.

Iets vroeger echter was de wet van 22 November 1799 omtrent het appel aan het Hof van Justitie der vonnissen van Nederregters over het onderhoud van Dijken, enz. bekrachtigd. 1)

CONSTITUTIE VAN 1805.

De Staatsregeling, welke wij het laatst beschouwd hebben, behield slechts tot 1805 gezag en werd toen door eene andere, meer monarchale, met den Raadpensionaris SCHIMMELPENNINCK aan het hoofd, vervangen.

Dcsniettemin verkondigde zij in artikel 69 zeer stellig het beginsel: „geene politieke Magt oefent „eenigen invloed op de regterlijke Magt uit,“ als wilde zij de grens bepalen van de magt, bij artikel 51 aan den Raadpensionaris toegekend. Deze toch

1) Publicatie van 4 Junij 1802.

Publicatie van het Staatsbewind, houdende continuatie van drie onderscheidene publicatien de dato 11 Februarij 1801 enz. Gearresteerd 23 Februarij 1802.

had te zorgen „ voor de *ongestoorde* Administratie der Justitie,“ maar was min of meer naar Franschen geest belast „ met de *Hooge Policie* in de geheele Republiek, „ zoowel in burgerlijke als Kerkelijke zaken.“

Wat betreft het Personeel der departementale besturen, in Holland bestond het uit tien leden, in de overige departementen uit zes.

Dit bestuur moest zoo dikwijls vergaderen, als de belangen der gewesten medebragten, doch niet minder dan viermaal 'sjaars. Uit hen werden in Holland vier, in de overige departementen drie en in het landschap Drenthe één lid tot *Gedeputeerden* gekozen, die volgens eene te geven instructie, werkzaam moesten zijn.

In het punt der regtsmagt, verschilt dit Collegie grootelijks van de vroegere Gedeputeerden, aangezien het bij de invoering van het eerste algemeen belastingstelsel voor de Republiek, verstuken werd van de judicatuur over de Gemeene Middelen, die aan de Raden van Finantie in de respectieve departementen en het landschap Drenthe was opgedragen. ¹⁾

1) Publicatie houdende algemeen Reglement voor de departementale Besturen. 19 Julij 1805.

„In de respectieve Departementen, mitsgaders in het landschap „ Drenthe, is opgerigt een Raad van Finantiën, welke op den eersten

CONSTITUTIE VAN 1806.

De kortstondige regering van SCHIMMELPENNINCK moest, naar de politiek van den Keizer der Franschen, den weg banen tot de verheffing van zijnen broeder LODEWIJK, zoodat de Constitutie van 1805, na een eenjarig bestaan, mede plaats maakte voor eene nieuwe.

In stede der departementale Vertegenwoordiging, zien wij thans een door den Koning aangesteld ambtenaar, Landdrost geheeten en 's Vorsten plaatsbekleeder, be-

„ Augustus aanstaande zal in functie treden en deszelfs Administratie
 „ uitoefenen, op den voet der Instructie voor de Raden van Finantiën
 „ vastgesteld. Aan gemelde Raden van Finantiën zal mede den 1 Aug.
 „ aanstaande overgaan en door hen uitgeoefend worden de judicature
 „ in cas van Gemeene middelen, welke op grond der publicatie van
 „ den 4 Julij 1802 is gedemandcerd geweest aan het Gedeputeerd
 „ Bestuur van Holland, het Departementaal Bestuur van Zeeland,
 „ het Gedeputeerd Bestuur in Utrecht, de drie Collegiën van Finantiën
 „ in Gelderland, het Departementaal Bestuur van Overijssel of Com-
 „ missarissen uit hetzelfde, het Departementaal Bestuur van Groningen
 „ en het Gerechtshof van Brabant. Blijvende de judicatuur voor
 „ zoo verre dezelve bij voorschrevene publicatie aan Schepenen-
 „ Commissarissen, Plaatselijke Besturen of Nedergeregtten heeft ge-
 „ competeerd, op den ouden voet.“

nevens eenige Assessoren ¹⁾ aan het hoofd der gewesten.

Behalve hunne gewone werkzaamheden, als voornaamste regerings-Collegie in de gewesten, beslisten zij alle geschillen tusschen plaatselijke overheden en andere besturen. Verder oefenden zij de regtsmagt over de middelen op denzelfden voet als die, bij de Constitutie van 1805, aan de Raden van Finantien was opgedragen.

Aan het Collegie van Landdrost en Assessoren werd derhalve geappelleerd, van de vonnissen der onderhoorige regtbanken in belastingzaken.

Zij moesten wijders alle gedingen betrekkelijk de Finantiele Ambtenaren en Administratiën, zoowel in het civiele als in het criminele beregten. Als openbaar aanklager, werd bij genoemd Collegie een Advocaat-Fiscaal aangesteld.

Van de vonnissen van Landdrost en Assessoren kon men in hooger beroep komen bij den Raad van judicature over de middelen te water en te lande, met uitzondering van civiele zaken, waarbij aan den

1) In Drenthe moesten er minstens vier, in de andere provinciën niet minder dan zes zijn. 13 April 1807. — Publicatie houdende bepalingen nopens de inrigting van het bestuur in de Departementen, mitsgaders ten aanzien van de wijze waarop zullen worden behandeld alle judicieele zaken concernerende de oude Middelen en belastingen.

Officier in twee vorige instantiën zijn eisch mogt zijn ontzegd, indien die vordering de som van zes honderd guldens niet te boven ging ¹⁾).

De vestiging van een departementalen Raad in 1809, bragt hierin geen verandering.

Wij achten het niet ondienstig eene proeve der rechtspraak van Landdrost en Assessoren hier in te lasschen.

„ Judicatuur over de Middelen te Water en Lande.

„ IN NAAM DES KONINGS.

„ Gesien bij den Landdrost en Assessoren in het
 „ departement Vriesland, de conclusie van eisch op
 „ convictie, door den Advocaat-Fiscaal des Koning
 „ voor de Middelen te Lande in hetzelfde departement
 „ genomen, op grond van Art. 40 der Ordonnantie
 „ op het Binnenlandsche Last, Water, Plaisier en
 „ Passage-geld, gearresteerd den 6 December 1805 op
 „ ende jegens TEUNIS SIMONS HOUTSTRA, Trekschipper
 „ van Franeker op Leeuwarden thans gevangen, op het

1) De judicatuur over de middelen werd aan Landdrost en Assessoren *provisioneel* volgens art. 23 opgedragen. De kortstondige regering van Koning LODEWIJK heeft evenwel geene latere verandering hierin gesteld.

Publicatie over de inrigting van het bestuur in de departementen 13 April 1807.

Besluit over de verdeeling van het rijk. 20 Grasmaand 1809.

„ Blokhuis te Leeuwarden ter zake de Gevangene in
 „ den jare 1807 in de verantwoording van het Passage-
 „ geld, zoude hebben gefraudeerd; zoo mede de defen-
 „ sionale Memorie van den Gevangenen.

„ De Landdrost en Assessoren Regt doende in den
 „ naam en van wege Z. M. den Koning van Holland,
 „ verklaren den Advokaat voornoemd tot zijn genomen
 „ eisch en conclusie niet ontvangbaar; doch condem-
 „ neren den Gevangenen, desnietteenstaande wegens
 „ een strafbaar pligtverzuim in de verantwoording van
 „ het bij hem ontvangen Passage-geld, aan voornoemden
 „ Advocaat-Fiscaal te voldoen, eene somme van 100
 „ guldens Boete; voorts de gevallene kosten, de kosten
 „ en misen van justitie daaronder begrepen, ter tauxatie
 „ van Landdrost en Assessoren, onverminderd nochtans
 „ de verplichting van den Gevangenen tot voldoening
 „ van het te min verantwoorde Passage-geld ter somme
 „ van *f* 8-12-2.

„ Gedaan binnen Leeuwarden 14 Oct. 1807.

„ M. YPEIJ.

„ Secretaris-Generaal ¹⁾. „

1) Koninklijke Courant No 257. Woensdag 21 October 1807.

HOOFDSTUK X.

REGTSMAGT DER RADEN VAN PREFECTUUR ONDER DE FRANSCH E OVERHEERSCHING.

Evenmin als aan de een- en ondeelbare Bataafsche Republiek, viel aan het Koninkrijk Holland een langdurig bestaan ten deel; want reeds in 1810 werd het uit de rij der onafhankelijke Staten gewischt, bij decreet van NAPOLEON, den 9 Julij van dat jaar uitgevaardigd. Bij de inlijving in het Fransche Keizerrijk verdwenen de nieuwe instellingen van Koning LODEWIJK nevens de tot daartoe overgeblevene uit de Republiek der Vereenigde Nederlanden; zij maakten schier geheel voor de nu ingevoerde orde van zaken plaats.

Het voormalig Rijk werd in zeven deelen gesplitst, namelijk in de departementen *du Zuiderzée, des bouches*

de la Meuse, de l'Issel Supérieur, de la Frise, de l'Ems Occidental et de l'Ems Oriental ¹⁾.

Aan het hoofd van ieder departement stond een Prefekt, wien de Collegien van Algemeene Raden (Conseil général) en Raden van Prefektuur (Conseil de Préfecture), ter zijde werden gesteld ²⁾.

Van het denkbeeld uitgaande om alleen van het Collegie te spreken, dat gedeeltelijk de administrative regtsmagt oefende, die wij in de oude Republiek aantreffen, moeten wij ons hier tot de Raden van Prefektuur bepalen.

In de departementen der Zuiderzee en der Monden van de Maas was het getal der Raden van Prefektuur vijf en in de overige departementen vier.

Alleen de Prefekt was in het departement met de hooge regering belast, terwijl de regtsmagt der genoemde Raden bestond in het beoordeelen en beslissen der verzoeken van ingezetenen tot vermindering van

1) De verdeeling in zeven departementen is voorafgegaan door eene andere in negen, namelijk du Zuiderzée, des Bouches de la Meuse, des Bouches de l'Escant, des Bouches du Rhin, de l'Yssel Supérieur, des Bouches de l'Yssel, de Frise, de l'Ems Occidental et de l'Ems Oriental. Decreet van 13 Sept. 1810. De verdeeling in zeven departementen in van 18 Oct. 1810.

2) Het getal der Algemeene Raden was in de departementen der Zuiderzee en der Monden van de Maas vier en twintig, in de overige zestien.

hunner aanslag in de directe belastingen; voorts in het beslechten der geschillen, die tusschen de aannemers van publieke werken en de administratie waren ontstaan, wegens de nakoming der over en weder aangegane verbindtenissen; nog deden zij regt op het beklag van bijzondere personen, wegens de schade, die deze beweerden van de aannemers van openbare werken te hebben ondervonden; alsmede op verzoekschriften tot verkrijging der verschuldigde schadeloosstelling wegens onteigening ten algemeenen nutte, tot het aanleggen van wegen, vaarten of andere werken; zoo ook deden zij uitspraak over de moeilijkheden, die ten opzichte der groote wegen (*grande voirie*) waren gerezen. Hierbij werd gerekend te behooren het beklag wegens de heffing van opcenten op de directe belastingen voor het onderhoud der wegen, enz. Eindelijk over twistgedingen aangaande de nationale domeinen.

Bij het Collegie der Raden van Prefektuur moest in elk departement een Advocaat-fiscaal zijn, die de betrekking van keizerlijk Commissaris bekleedde voor het geval, dat in de gemelde zaken geprocedeerd werd³⁾.

1) Loi concernant la division du territoire de la république et l'administration, du 28 pluviôse an 8.

Décret impérial contenant règlement général pour l'organisation des départements de la Hollande. 13 Oct. 1810.

Décret impérial qui règle la compétence et le mode de procéder

Tevens werd voorloopig aan die Collegien in de Hollandsche departementen dezelfde regtsmagt, in het stuk der finantie toegekend, welke de vroegere Landdrosten en Assessoren bezaten. De regtsmagt over de indirecte belastingen behoorde tot de bevoegdheid der Hoven en Regtbanken.

Binnen drie maanden na het uitspreken van het vonnis der genoemde Raden, kon men in beroep komen bij den Staatsraad te Parijs. Hiertoe werd vereischt, dat het daartoe strekkende verzoekschrift door eenen advocaat, bij gemeld Collegie aangesteld, onderteekend wierd; het werd vervolgens ter secretarie van den Staatsraad nedergelegd. 1)

Wat echter de beslissingen van den Prefect betreft, moeten wij opmerken, dat men zich van deze op den Minister van Binnenlandsche zaken kon beroepen.

Gelijk wij boven van de regeling der conflicten van jurisdictie, in vroegere dagen tusschen de Gede-

dans les affaires relatives aux contributions dans les départemens de la Hollande. 29 Sept. 1810.

Décret impérial qui contient de nouvelles dispositions sur la compétence et le mode de procéder dans les affaires relatives aux contributions dans les départemens de la Hollande. 4 Aug. 1811.

1) De l'organisation du Conseil d'Etat. 11 Juin 1806.

Décret impérial contenant règlement sur les affaires contentieuses portées au Conseil d'Etat. 22. July 1806.

puteerde Staten en de Hoven van Justitie, hebben gewag gemaakt, moeten wij ook hier een oogenblik stilstaan bij de op zoodanige geschillen betrekking hebbende wetten, die in ons vaderland destijds zijn ingevoerd en die men als de grondslagen moet beschouwen van het koninklijk besluit van WILLEM I van 5 Oct. 1822, dat sedert tot op zijne intrekking in 1844 zulk een hevigen tegenstand heeft gevonden.

De eerste verordening, die wij ten opzichte van dit punt te vermelden hebben, is van het jaar 1790, waarbij in de wet op de inrigting van de regterlijke magt bepaald werd, dat de regterlijke betrekkingen ten eenemaal van de administrative gescheiden zouden blijven, en werd aan de leden van eerstgenoemde magt op straffe van ambtsmisdrijf verboden, op den werkring van administrative ligchamen in te grijpen. 1)

Hierop volgde de wet van 7 September 1795, waarbij werd vastgesteld, dat ingeval van conflicten van attributie tusschen de administrative en regterlijke ambtenaren, het regtsgeding moest geschorst worden tot dat de Minister een door het Directoire en indien het noodig was, door het Wetgevend Ligchaam bekrachtigd

1) Extrait de la loi relative à l'organisation de l'ordre judiciaire. 24 Aug. 1790. Art. 13.

besluit deswege genomen had. Doch in 1801 gingen men verder door te bepalen, dat zoodra de Commissarissen van het Gouvernement (openbaar ministerie) vermeenden, dat een regtsgeding, tot den administrativen regter behoorende, voor een Hof of voor een Regtbank was gebragt, zij de verwijzing naar den bevoegden regter moesten eischen. Indien de justitie zich de zaak bleef aantrekken, werd de Prefekt er binnen vier-en-twintig uren van verwittigd, die alsdan een conflict tusschen de Regtbank en den administrativen regter opwierp.

Dit conflict duurde voort totdat de Staatsraad er uitspraak in gedaan had. Maar ook onafhankelijk van de Gouvernements-Commissarissen, konden de Prefekten uit eigen beweging het conflict opwerpen. ¹⁾

Het zal wel geen betoog behoeven, dat de onafhankelijkheid van de regterlijke magt grootelijks door zulke bepalingen gekrenkt werd, en dat de Fransche Keizer ook daarin het middel heeft gevonden om het regtswezen, waarin toch voor een groot gedeelte de burgerlijke vrijheid is gelegen, aan zijne heerschzucht dienstbaar te maken.

1) Arrêté relatif aux conflits d'attribution. 13 Brumaire an 10.

HOOFDSTUK XI.

DE REGTSMAGT DER GEDEPUTEERDE STATEN SEDERT 1813.

Toen Nederland met den val van NAPOLEON weder in de rij der onafhankelijke Staten was teruggekeerd, onder de regering van een Vorst, later Koning uit het Stamhuis van Orange, maakten na eene voorloopige voorziening, de Raden van Prefektuur ook eerlang plaats voor het Collegie, uit de provinciale Staten, dat wij nu weder onder den naam van Gedeputeerde Staten vermeld vinden. ¹⁾

Dit Collegie bestaat tegenwoordig uit zes leden,

1) Schets der grondwet door den Graaf VAN HOGENDORP, art. 43.
„ De Staten der provinciën noemen een vast Collegie, onder den naam
„ van Gecommitteerde Raden of andere namen, indien zij dit noodig
„ oordeelen.“

uitgezonderd in Drenthe, waar er slechts vier worden gekozen. ¹⁾

Wij stellen ons in dit hoofdstuk voor eene opgave te leveren van de wetten, waarbij hun onder het gezag der grondwet van 1815, in bepaalde gevallen regtsmagt is opgedragen; alsmede van die, door welke sedert de herziening der grondwet in 1848, die regtsmagt is behouden en uitgebreid.

MILITIE. Dit onderwerp is geregeld bij de wet van 8 Januarij 1817, ²⁾ welke tot heden door geene andere bepalingen, ten opzichte van Gedeputeerde Staten, vervangen is. Hunne regtsmagt wordt daarin geoefend, dat zij in appel over de beslissing der Militie-Raden in het stuk der vrijstelling van de lotelingen, het onderzoek der plaatsvervangers en de toelating der nummervervisselingen oordeelen. (art. 112.)

Indien de Militie-Commissaris of de door de beslissing van den Militieraad bezwaarde, van de bevoegdheid tot dit hooger beroep wil gebruik maken, moet hij zich binnen acht dagen na de uitspraak van den Militie-Raad, wanneer het bezwaar eene aanwijzing

¹⁾ Wet regelende de zamenstelling en de magt van de provinciale Staten. 6 Julij 1850 art. 45.

²⁾ Staatsblad N° 1.

voor de dienst betreft, bij geschrift tot de Gedeputeerde Staten wenden, die hierover in het laatste ressort beslissen.

Voorts is een termijn van drie maanden den belanghebbenden gesteld om bij het Collegie op te komen tegen de lijsten, die door de Gouverneurs aan de plaatselijke Besturen gezonden worden en de opgave behelzen van alle personen, die door den Militie-Raad zijn vrijgesteld of afgekeurd. (Art. 138—144 en 150.)

De Gedeputeerden oordeelen verder over de al of niet gegrondheid der redenen van de miliciens, die op den dag, dat zij door het Gemeente-Bestuur tot het vertrek naar de hoofdplaats der provincie zijn opgeroepen, hieraan niet voldaan hebben. Ook deze beslissing is aan geen beroep onderhevig, doch indien de redenen niet voldoende worden geacht, stelt men den milicien ter beschikking van het Departement van Oorlog. (Art. 166—168.)

In het tijdperk toen deze wet tot stand kwam, waren de raadplegingen der Staten-Generaal over de voorgedragen ontwerpen gemeenlijk niet zoo uitvoerig als in latere dagen; ook ontbreekt ons eene volledige verzameling der destijds gehouden adviezen, maar onder die, welke door de Staats-courant zijn medegedeeld, heeft dat van den Heer J. CLIFFORD, ten aanzien der

regtspraak van Gedeputeerde Staten deze bedenking:
 „ daar toch eenvormigheid in zaken van dezen aard
 „ hoogst belangrijk is, ware het mogelijk wenschelijker
 „ geweest, indien de beroepen van uitspraak der wet,
 „ in die zaken niet aan de Gedeputeerde Staten, maar
 „ in elke provincie aan een en hetzelfde Collegie of
 „ Regtbank had kunnen geschieden. Het staat toch
 „ te vreezen, dat de Gedeputeerde Staten van het eene
 „ gewest, anders en verschillend over een en hetzelfde
 „ gelijksoortig geval zullen oordeelen of beslissen dan
 „ die der andere.“

In gelijken geest drukte zich de Heer VAN ALPHEN uit. Wij komen later op dit punt terug.¹⁾

SCHUTTERIJ. De bestaande wet op de Schutterijen is die van den 11 April 1827.

Tot het onderzoeken en beslissen der redenen van vrijstelling en uitsluiting van de dienst als schutter, is in iedere gemeente eene Commissie werkzaam, van twee of meer leden uit het plaatselijk Bestuur en nevens haar de Commandant der Schutterij. Zij, die zich door de beslissing der Commissie van onderzoek bezwaard rekenen, zijn bevoegd deswege bij de Gedeputeerde Staten in hooger beroep te komen. Dit beroep

1) Staatscourant 2 Januarij 1817.

geschiedt schriftelijk en wel op ongezegeld papier.

Binnen veertien dagen moet men van dit regt gebruik maken, indien de uitspraak van de plaatselijke Commissie het niet toekennen van vrijstelling of uitsluiting van den reclamant betreft; binnen drie maanden, indien de bezwaren ontstaan wegens *designatie*, ten gevolge der verklaarde vrijstelling of uitsluiting van anderen. (Art. 16.) De Gedeputeerden moeten hierop zoo spoedig mogelijk beslissen. De appellant kan op zijn verzoek in persoon gehoord worden. (K. B. 7 Sept 1828. Art. 12.)

Van de vonnissen der Schutters-Raden, welke *degradatie*, wegzending uit de Schutterij of beboeting van meer dan zes gulden inhouden, kan de veroordeelde uiterlijk binnen den tijd van veertien dagen zich beroepen op de Gedeputeerde Staten der provincie, die het vonnis handhaven, verbeteren of te niet doen. (Art. 65.) Zij doen alleen regt op de processtukken, die door den Secretaris van den Schutters-Raad, den Luitenant-Kwartiermeester, hun toegezonden worden; de appellant kan evenwel eene memorie van grieven tegen het vonnis indienen, binnen acht dagen na de aantekening van het hooger beroep. (K. B. 25 Mei 1829 art. 52.) De vonnissen der Schutters-Raden, *degradatie* of wegzending uit de Schutterij behelzende van Offi-

eieren, worden onverwijld ter bekrachtiging aan den Koning ingezonden. In alle andere gevallen is het vonnis van Gedeputeerde Staten een uitspraak in het laatste ressort. (Art. 65.)

DIJKEN, WEGEN EN VAARTEN. — Bij Koninklijk Besluit van den 28sten September 1816 werd aan Gedeputeerde Staten de kennisneming van zaken, die tot de policie der groote wegen betrekking hadden, toevertrouwd, tot zolang bij eene algemeene wet daarin zoude voorzien zijn. Zij hadden dezelfde werkzaamheden ¹⁾ uit te oefenen als de voormalige Raden van Prefektuur en Intendance, waaronder begrepen werd de cognitie van zoodanige burgerlijke zaken, die bij *prorogatie* aan de Raden van Prefektuur of verder aan de Gedeputeerde Staten mogten worden opgedragen ²⁾.

1) Deze werkzaamheden worden opgegeven in de wet van 29 Floréal an 10. „Les contraventions en matière de grande voirie, „telles qu'anticipations, depot de fumier ou d'autres objets et toutes „cspèces de détériorations commises sur les grandes routes, sur les „arbres, qui les bordent, sur les fossés, ouvrages d'art et matériaux „destinés à leur entretien, sur les canaux, fleuves et rivières navi- „gables, leurs chemins de halage, francs bords fossés et ouvrages „d'arts seront constatées, reprimées et poursuivies par voie admi- „nistrative.“

2) In België meent men dat door de Constitutie van 1831 het besluit van 28 September 1816 en bij gevolg de wetten van Floreal an X en 1811 vervallen zijn. Althans in het Bulletin usuel des lois

In een later besluit van den 7den Januarij 1817 werd, met beroep op artikel 222 der grondwet, aan de dijk- en polder-Besturen met bevestiging der van ouds geoefende regtsmagt, het regt van parate executie verleend, bij de wet van 17 Februarij 1815 aan de plaatselijke Besturen verzekerd. In deze wet was bepaald, dat indien de belasting-schuldige vermeende, ten onregte of op eene verkeerde wijze te zijn *geexecuteerd*, hij zich deswege bij verzoekschrift kon wenden aan het plaatselijk Bestuur; doch indien hij aldaar in het ongelijk werd gesteld of hangende de deliberatien met de *executie* werd voortgegaan, hij zich kon beroepen op de Gedeputeerde Staten der Provincie. De Gedeputeerden waren bevoegd op het gedaan verzoek schorsing van de *executie* te verleenen en verder na verhoor van partijen en van het plaatselijk Bestuur, te beslissen. Van deze uitspraak viel geen hooger beroep.

Alhoewel deze wet in 1819 ¹⁾, wat de plaatselijke

et arrêtés van DELEBECQUE vinden wij geleerd: la repression des délits de grande voirie a cessé sous l'empire de la constitution Belge d'appartenir à l'autorité administrative. Aanteekening op de wet van 29 Floreal an X p. 279 en verder op het besluit van 1816. pag 1004.

1) Wet van 29 April 1819 houdende bepalingen ter verzekering van de rigtige invordering der plaatselijke belastingen; thans ingetrokken bij art. 283 der wet op de Gemeente-Besturen.

Besturen aangaat is afgeschaft, bleef zij ten opzichte der dijk- en polder-Besturen in gebruik. Reglementen door de Provinciale Staten vastgesteld, werden zelfs door den Koning niet goedgekeurd, als men de inning der polderlasten volgens de latere wet van 1819 had bepaald; men zag zich dus gedrongen de voorschriften der reeds afgeschafte wet van 1815 te volgen¹⁾.

Met handhaving van een en ander, werden bij besluit van 16 Julij 1820²⁾: Gouverneur en Gedeputeerde Staten met het toezigt op de naauwkeurige inachtneming der wetten en besluiten over de dijken en polders belast.

Indien de dijk en polder-Besturen meenden ten onregte door regtsmiddelen te worden belemmerd, moesten zij op de onbevoegdheid van den regter aandringen en

1) Zie hierover bijdrage ter regeling van het beheer der dijk- en polder-Besturen door H. VAN SONSBECK. p. 27.

2) Bij besluit van 16 Julij 1820, ter verzekering van de stipte nakoming van de bestaande verordeningen en besluiten op het stuk der dijken en wegen en andere vakken van bestuur.

„Tot zoolange daaromtrent anders zal zijn bepaald, zullen onze „hierboven vermelde besluiten van den 28 September 1816 en van „den 17 Januarij 1817, zoo en in dier voegen als dezelve in de „premissen van dit ons tegenwoordig besluit zijn geëntentceerd, „mitsgaders de vroeger op het stuk van den waterstaat, de dijken, „bruggen, wegen, enz., geëmaneerde bepalingen voor zooverre die „niet uitdrukkelijk afgeschafte of door latere verordeningen vervangen „zijn, stiptelijk worden nageleefd.“

konden zelfs met een met redenen bekleed verzoekschrift zich tot den Koning wenden, die naar bevind van zaken zoude beslissen.

Men herinnert zich, met welke levendigheid de strijd over de regtsmagt dier Collegiën is gevoerd. Doch bij de wet over de regtsmagt der Heemraadschappen, dijk- en polder-Besturen, van 9 October 1841 (Staatsblad N° 42) werd de staat van zaken aanmerkelijk gewijzigd en aan menig bezwaar te gemoet gekomen. Zij bepaalde dat diegenen, welke hunne dijk- en polderpligtigheid niet ontkennen, doch daarentegen beweren te hoog te zijn aangeslagen, of dat de kosten van werken en opruiming te hunnen laste gebragt, onnoodig of te hoog berekend zijn, buiten eenigen vorm van proces bij request in verzet kunnen komen bij het Collegie of Bestuur, hetwelk de zaak aangaat. Indien de geexecuteerde daarbij in het ongelijk mogt worden gesteld, kan hij zich binnen eene maand bij request tot de Gedeputeerde Staten wenden, mits voorloopig de verschuldigde gelden betalende. De Gedeputeerden kunnen partijen gelasten hunne zaak mondeling of schriftelijk te verdedigen, en nemen na verhoor van het betrokken Collegie, eene eindbeschikking.

1) VAN HAMMELVELD. de Nederlandsche Pandecten.

De opvordering daarentegen van eigendom van door dijk- of polder-Bcsturen in bezit genomen goederen of het verzet op een anderen grondslag gedaan, dan in de hier aangehaalde gevallen, behoort tot de competentie van de Arrondissements-Regtbanken.

In de wet van den 12 Julij 1855, tot voorloopige voorziening in sommige Waterstaatsbelangen, is het in artikel 13 der wet van 9 October 1841 bedoeld verzet bij Gedeputeerde Staten gehandhaafd en overigens vastgesteld, dat de uitspraak van dit Collegie door den Koning kan worden geschorst of vernietigd.

Indien de Gedeputeerde Staten bezwaar maken het vonnis te herzien, wordt de zaak door den Koning, na den Raad van State gehoord te hebben, beslist. (Art. 18.) ¹⁾

RIJKS-BELASTINGEN. — Bij de wet (besluit) van 4 Januarij 1814 werd de onlangs ²⁾ weder ingevoerde ophef van Convoyen en Licenten, van het buitenlandsche lastgeld op de schepen, met alles wat op deze belasting betrekking heeft, ³⁾ benevens de delicten in officio

1) Staatsblad N° 102.

2) Besluit van 7 December 1813.

3) Op gelijke wijze zouden worden beregt de belastingzaken betrekkelijk de heffing van het regt van successie, op het zout, zeep, turf, gemaal, jenever, buitenlandsche brandewijn, rum, arak,

begaan door de hoogere en lagere ambtenaren en bedienden der Middelen en de feitelijkheden tegen die ambtenaren gepleegd, met uitsluiting van den gewonen regter en met herstel der proces-orde van 1805 ¹⁾, aan de Commissarissen Generaal en Raden in de departementen (de oude Raden van Prefektuur) en in appel aan het Hoog Gerogtshof van Financien en Zeezaken der Vereenigde Nederlanden opgedragen.

Die regtspraak was derhalve eene tweeledige, deels de heffing zelve der belastingen, deels de daaruit voortgevloede strafzaken, betreffende.

De *hooge Overigheid* (openbaar ministerie) werd bij het Collegie van Commissarissen Generaal in de depar-

likeuren, de regten op de waag en de ronde maat, het water, plaisier en passagiergeld, het regt op het collectief zegel en andere soortgelijke belastingen.

1) In artikel 1 der wet behelzende de Manier van procederen in zaken, rakende de middelen te lande en te water; geproflueerd uit het besluit van den 7 December 1813, komt voor: „de jurisdictie „en judicature over den, bij onze Publicatie van den 7. December „1813 weder geïntroduceerden ophef der Convootjen en Licenten „en het Buitenlandsche Lastgeld op de schepen, op den voet zooals „dezelve ophef is vastgesteld geweest bij Placaat van Hun Hoog „Mogenden van den 31. Julij 1725, en bij daarop volgende Wetten „en Decreten nader is gewijzigd, en over het mede weder ingevoerde „middel op de Buitenlandsche Producten volgens Ordonnantie van den „18. December 1805, met alles wat van deze belastingen dependeert „en voor de vereeniging met het Fransche Keizerrijk is bekend „geweest onder de benaming van *Middelen te Water* enz.“

tementen door een Advocaat-Fiscaal waargenomen en voor het Hoog-Geregtshof door een Advocaat-Fiscaal-Generaal over de Middelen *te water* en een over de Middelen *te lande*. In de steden Amsterdam, Rotterdam, Harlingen en Middelburg, werden Commissarissen over de Middelen *te water* aangesteld, die de overtredingen tot klaarheid moesten brengen en de gehouden instructie daarna opzenden aan het Hoog-Geregtshof, waar de zaken bepleit en beslecht werden ¹⁾.

Toen echter, na de reglementen van 20 Augustus 1814, de Raden van Prefektuur door het Collegie der Gedeputeerden uit de provinciale Staten vervangen ²⁾ waren, werd de judicatuur over de directe belastingen aan genoemd Collegie opgedragen bij de wet van 11 November 1815 ³⁾.

1) Voor de wijze van procederen over de geschillen, die in eersten aanleg of in appel bij het Hoog Geregtshof kwamen, verwijzen wij naar de wet van 4 Januarij 1814. Staatsblad No 4.

2) Wij stemmen met den Heer VAN SONSBEECK in zijne proeve over de zelfstandigheid der regterlijke magt II. 62, in, dat de Gedeputeerde Staten niet gezegd kunnen worden regtens de Raden van Prefektuur vervangen te hebben, doch wij nemen het woord *vervangen* in de historische betcekenis; want het Gouvernoment heeft onder de regering van WILLEM I hen als zoodanige plaatsvervangers herhaaldelijk aangemerkt.

3) Behalve de in eene vorige noot vermeldde zaken, komen hier nog bij de belastingen op het dienstbodengeld, paardengeld en het

Op dezelfde wijze als hierboven reeds gezegd is, werd het openbaar Ministerie door een Advocaat-Fiscaal over de Middelen *te lande* waargenomen. Het beroep op het Hooge Gerechtshof van Finantiën werd gchandhaafd.

Het Collegie der Gedeputeerde Staten in de noordelijke provinciën (in de Belgische gewesten bestond die procesorde niet) heeft deze regtsmagt behouden tot op den 1 Januarij 1820. Met dit tijdstip verviel de judicatuur over deze belastingen aan den gewonen regter, en werd ook het Hooge Gerechtshof van Finantiën en Zeezaken opgeheven. ¹⁾ (24 December 1819.)

regt van patent, volgens de wetten van 10 Februarij 1815 en 9 Maart 1815.

Aan de Gedeputeerde Staten en het Hoog Gerechtshof was mede opgedragen de cognitie der delicten door ambtenaren en bedienden van de overige directe belastingen, „als daar is (art. 2) de grond- „lasten zoo op gebouwde als op ongebouwde eigendommen, het „deuren- en venstergeld, de personele en mobiliere belastingen en „de belastingen op het veefonds, in officio begaan en de resistentiën „en feitelijkheden door hen ondervonden, bij gelegenheid van het „uitvoeren hunner functien.“

1) In de Gedachten over eenige onderwerpen betrekking hebbende tot de aanstaande Nederlandsche Wetgeving. Zutphen bij THIEME 1819, teekent de schrijver aan op pag. 44 in de noot. „De Advocaten-Fiscaal der in- en uitgaande regten en accijnsen hadden in „de laatste jaren een vast traktement van f 2500 en rekenden „daarbij als gewone Advocaten, hetgene men zegt, dat het jaar-

Op een merkwaardig voorbeeld in de Staatscourant van den 17 Januarij 1817 voorkomende van een vonnis, over fraude in impost-biljetten gepleegd, en door Gedeputeerde Staten tegen een *contumax* geveld, meenen wij hier als proeve van de toenmalige regtspleging te moeten wijzen.

De Gedeputeerden veroordeelden „den gedaagde en „defaillant, om gebragt te worden ter plaatse, alwaar „men gewoon is executie van criminele justitie te „doen, en aldaar te worden overgeleverd in handen „van den scherpregher, om, door denzelven, aan een „paal gebonden, met roeden te worden gegeeseld, en „om geconfineerd te worden in een tuchthuis, voor „den tijd van tien achtereenvolgende jaren, en aldaar „met zijner handenarbeid de kost te winnen; com- „demneren denzelven al verder in de kosten en misen „der justitie, mitsgaders in de kosten en misen van „den processe; des noods ter tauxatie en moderatie „van Gedeputeerde Staten.

„Aldus gedaan bij Gedeputeerde Staten der provincie „Zeeland te Middelburg den 9^{den} December 1816, enz.“

„lijksch inkomen dezer ambtenaren soms tot f 25000 en meer, heeft „doen klimmen.“

Vergelijk verder DE BOSCH KEMPER. Wetboek van Strafvordering ontwikkeld. III. p. 42.

Wij willen nu verder nagaan in welke belastingzaken de Gedeputeerden tot heden regtsmagt behouden hebben.

PATENTEN. — In de wet van 21 Mei 1819 ¹⁾ is de beoordeeling der reclames van gepatenteerden aan de Gedeputeerde Staten opgedragen.

Hiertoe behoort de beslissing over de al of niet gegrondheid der redenen, welke een Gemeente-Bestuur kan gehad hebben, om aan hem die zijn patent verloren heeft, een uittreksel uit het register der verleende acten te weigeren; verder de reclame wegens te hoogen aanslag. Na onderzoek der klagt beslist het Collegie, zonder verder beroep.

In de wijzigingen achtervolgens den 6 April 1828, 16 Junij 1832 en 24 April 1843 in de wet op de patenten gebragt, is de toevertrouwde regtsmagt ongekrenkt gebleven.

Volgens de Wet van 23 Mei 1845 ²⁾ op de invordering der directe belastingen kan men bij de Gedeputeerde Staten, tegen de bevellschriften van den Gouverneur der Provincie, op denzelfden voet als tegen de gewone aanslagen op de kohieren, opkomen. (Art. 5.)

1) Staatsblad N° 34.

2) Staatsblad N° 22.

PLAATSSELIJKE BELASTINGEN. — De eerste lang vervallen wet op dit onderwerp, is die van den 17 Februarij 1815. Bij de vermelding der dijk en polder-Besturen hebben wij haar reeds genoemd en tevens in het kort gewag gemaakt van de daarbij erkende regtsmagt der Gedeputeerde Staten. Die wet werd opgeheven bij de latere van den 29 April 1819, die het verzet tegen de parate executie bij den Vrederegter toeliet. Ook deze wet is weder vervangen door de bepalingen der thans bestaande wet op de Gemeente-Besturen van den 29 Junij 1851.

Tegen den aanslag op de kohieren, kan men zijne bezwaren inbrengen bij den Gemeente-Raad. Na de ontvangst van de hierop gevallen beslissing, is de reclamant bevoegd, binnen acht dagen, bij de Gedeputeerde Staten in beroep te komen. De indiening van bezwaren en de instelling van beroep, geschiedt bij verzoekschrift op ongezegeld papier. Wordt de reclame gegrond bevonden, zoo wijzigt de Raad de kohieren overeenkomstig de uitspraak van Gedeputeerde Staten. (Art. 265 en 266.)

ARM-BESTUUR. — De eerste wet op de armbesturen, sedert de Grondwet van 1815, is die van 28 November 1818 ¹⁾. Ingeval van verschil tusschen twee gemeenten

1) Wet houdende bepalingen tot aanwijzing der plaats, waar de behoeftigen in den algemeenen onderstand deelen kunnen.

over het onderstands domicilie aan een behoeftige te verleenen, besliste, volgens deze wet, het Collegie van Gedeputeerden. Indien echter de gemeenten niet tot dezelfde provincie behoorden, deed de Koning uitspraak.

In 1854 is deze wet door die van 28 Junij vervangen ¹⁾. Zij houdt de volgende bepalingen omtrent de regtspraak der Gedeputeerden in.

De geschillen over de inrigting en bestemming van Staats-, Provinciale- of Gemeente-instellingen en over instellingen van gemengden aard, worden door den Koning beslist na verhoor dergenen, die bij het ontstaan van het geschil, met het bestuur der betrokkene instelling zijn belast.

De Gedeputeerde Staten moeten trachten de geschillen over het domicilie van onderstand van armen, tusschen Besturen tot dezelfde provincie behoorende, in der minne bij te leggen en ingeval zij hierin niet slagen, die geschillen aan den Koning ter beslissing voordragen. Daarentegen die over het domicilie van onderstand tusschen Gemeente Besturen en burgerlijke of algemeene en gemengde Besturen van instellingen van weldadigheid, of tusschen deze laatste onderling

1) Wet tot regeling van het armbestuur.

worden, indien partijen tot dezelfde provincie behooren, bij Gedeputeerde Staten beslist. Alle geschillen van dien aard tussehen Besturen, tot meer dan ééne provincie behorende, en die over de vraag of een behoefte door het Rijk moet worden onderhouden, worden door den Koning beslist.

Op aanvraag van Gedeputeerde Staten zijn Kanton-regters verplicht, personen onder eede of belofte te hooren over feiten, die op de hier bedoelde geschillen betrekking hebben en moeten zij daarvan proces-verbaal opmaken.

De uitspraken van Gedeputeerde Staten kunnen door den Koning vernietigd worden, die alsdan het geschil beslist 1).

LAGER ONDERWIJS. — De eerste wet over dezen tak van het onderwijs uit het tijdperk van het bewind van SCHIMMELPENNINCK, is die van den 3 April 1806. Zij geeft in verscheidene gevallen aan de toen bestaande departementale Besturen administrative regtsmagt.

Doch wij zullen zelfs met voorbijgaan der koninklijke besluiten over dit onderwerp, die tot 1857

1) Art. 69—71. Andere geschillen, die bij minnelijke tussekomsst der administrative magt, niet kunnen worden vereffend, behooren volgens art. 72 tot de kennis van de regterlijke magt.

geldig waren, alleen van de regtsmagt der Gedeputeerde Staten handelen, volgens de met den 1 Januarij 1858 in werking getreden wet, aangezien wij anders te veel in herhalingen zouden vervallen.

Het Collegie van Gedeputeerde Staten beslist de geschillen over schoollocalen, en tusschen den Gemeente-Raad en de onderwijzers, over de vergoeding voor woning in sommige gevallen. (Art. 4.)

Het kan de schorsing en het ontslag van den onderwijzer uitspreken, indien de Gemeente-Raad in noodzakelijke gevallen, daarin nalatig is. (Art. 22.) Van de beslissing van Burgemeester en Wethouders over het geven van bijzonder onderwijs kan men bij het Collegie in appel komen. (Art. 38 en 39.)

Van elk *besluit* der Gedeputeerde Staten, kan men bij den Koning in beroep komen. (Art. 13.)

Het is duidelijk, dat het woord *besluit*, elke uitspraak beteekent, omdat het eerste hoofdstuk van deze wet op het onderwijs over de uitspraken van de Gedeputeerde Staten handelt in geschillen, die wij hierboven hebben opgesomd. De wetgever gebruikt dan ook regelmatig behalve in het genoemde artikel 13, het woord *uitspraak* of *beslissing*. De reden waarom wij eene uitspraak of beslissing niet met een *besluit* op eene lijn stellen, zal uit het volgende hoofdstuk blijken.

GEMEENTE-WET. — Indien een lid van den Gemeente-Raad in regtsgedingen, waarin de gemeente betrokken is, als advokaat of procureur werkzaam is; indien hij bij het opnemen en goedkeuren der rekening van eene aan het Gemeente-Bestuur ondergeschikte inrigting tegenwoordig is; indien hij middelijk of onmiddelijk deelneemt aan onderhandsche pacht van gemeente-goederen of inkomsten, aan leveringen of aannemingen ten behoeve der gemeente en aan het koopen van betwiste vorderingen te haren laste, kan hij door den Raad in zijne betrekking geschorst worden. Deze onderwerpt onmiddelijk het geval aan Gedeputeerde Staten, die den geschorste oproepen om zijne verdediging te hooren en hem, zoo hij schuldig bevonden wordt, van zijn lidmaatschap vervallen verklaren; zij kunnen zelfs bij stilzwijgen van den Raad, die vervallen-verklaring ambtshalve uitspreken.

Degene, die tot lid van den Raad gekozen is, doch wiens geloofsbrieven of verkiezing geschil hebben gebaard, kan zich op de Gedeputeerde Staten beroepen, die ook ambtshalve de beslissing van den Raad kunnen te niet doen. Bij den Koning kan men in beroep komen van de uitspraak der Gedeputeerden. (Art. 26, 33—38.)

KIESREGT. — De Gedeputeerde Staten beslissen

volgens de wet van 4 Julij 1850 over de bezwaren, die door belanghebbenden worden ingebracht tegen de lijsten der hoogst aangeslagenen, waaruit de leden der Eerste Kamer van de Staten-Generaal moeten gekozen worden. Indien de belanghebbende in hunne beslissing geen genoegen neemt, kan hij in een met redenen omkleed verzoekschrift, de beslissing der Gedeputeerden aan de Arrondissements-Regtbank onderwerpen. (Art. 81 en volgende.) ¹⁾.

Ten opzichte der regtsmagt van Gedeputeerde Staten, hebben wij ons hier bepaald tot de nog algemeen geldige wetten; er hadden nog eenige koninklijke besluiten bijgevoegd kunnen worden, bij welke insgelijks de judicatuur aan genoemd Collegie aanbevolen is. Uit vrees van in eene welligt noodelooze uitweiding te vervallen hebben wij dit nagelaten, en wij eindigen dit hoofdstuk met de opmerking, dat met betrekking tot de vonnissen of beslissingen van het dusverre hoogst administratief Collegie, drie onderscheidingen te maken zijn.

In de eerste plaats zagen wij, dat bij de wetten op de militie, schutterij en belastingen, de Gedeputeerde Staten in het laatste ressort beslissen. In de

1) Verg. THORBECKE, Parlementaire Redevoeringen. II. 111 volgg.

tweede plaats, dat volgens de wetten, die na de herziening der Grondwet van 1848 zijn tot stand gekomen, er van hunne vonnissen appel bestaat op den Koning. En ten derde, dat er op dien laatsten regel eene uitzondering is gemaakt in de kieswet; want aldaar is een appel van de beslissing der Gedeputeerde Staten op de Regtbank ingevoerd. In hoeverre deze voorschriften met eene welgeordende administrative regtsmagt overeenkomen, zullen wij zoo even vlugtig onderzoeken in het laatste hoofdstuk.

Zoude men willen beweren, dat in die wetten eene eigentlijke regtsmagt van Gedeputeerde Staten niet te vinden is, wij antwoorden met de woorden van een der grootste regtsgeleerden van ons Vaderland¹⁾: „elke
 „beslechting van een geschil, aan welk Kollegie of
 „welken Ambtenaar ook overgelaten, en aan welke
 „vormen ook gebonden, is eene regtspraak, eene
 „regterlijke bemoeijing.“

1) De leerstellingen omtrent de regterlijke magt door wijlen Mr. JONAS DANIEL MEIJER in den jare 1817 geuit en uit zijne schriften herinnerd in 1842 pag. XIV.

HOOFDSTUK XII.

HET VERNIETIGEN DER UITSPRAKEN VAN GEDEPUTEERDE STATEN EN DE CON- FLICTEN VAN ATTRIBUTIE.

Overeenkomstig de voorschriften van de Grondwet, dat de Koning het vermogen heeft de besluiten der Staten, die met het algemeen belang strijdig zijn, te schorsen of te vernietigen, doch dat de wet de gevolgen regelt (Art. 133), is in die van den 6 Julij 1850, op de zamenstelling van de Provinciale Staten, de oefening dier magt in de artikelen 166 tot 174 omschreven.

Het is echter duidelijk, dat de wetgever in artikel 168 eene onderscheiding maakt tusschen besluiten der Staten of der Gedeputeerden, als regerings-Collegie, en de vonnissen, die in sommige gevallen door laatstgenoemd Collegie, als regtsprekend, geveld worden,

wanneer hij zegt: „De uitspraken van Gedeputeerde „Staten over geschillen van bestuur of andere, wier „beslissing hun door bijzondere wetten is opgedragen, „worden geschorst of vernietigd op de wijze en met „de gevolgen in die wetten omschreven.“

Het verschil tusschen die twee woorden, *besluit* en *witspraak*, moet ook ieder in het oog vallen bij de overweging, wat een *besluit* van Gedeputeerde Staten is, dat zij als met de leiding der dagelijksche zaken belast, of als uitvoerders der verordeningen van de Provinciale Staten nemen, en wat daarentegen eene *witspraak* tusschen twee geschilvoerende partijen.

De bepalingen uit de wetten, die wij in het vorig hoofdstuk mededeelden, moeten derhalve zonder onderscheid aan het genoemde artikel der wet op de zamenstelling der Provinciale Staten getoetst worden, hetgeen niet alleen blijkt uit het artikel 168 zelf, maar tevens uit de toezeggingen van het Gouvernement bij de verdediging der wet.

De Minister van Binnenlandsche Zaken, die reeds in een in 1848 uitgegeven geschrift ¹⁾, op de bestaande

1) Bijdrage tot de herziening der Grondwet van Mr. J. R. THORBECKE, p. 75. „De wet moet bepalen, op welke besluiten, hetzij „der algemeene vergadering van provinciale Staten, hetzij der Gede-

onzekerheid had gewezen, gaf in zijn antwoord op de bedenking van den Regtsgeleerde SCHOONEVELD : „ wij „ hebben wetten b. v. ten aanzien van de militie, van „ de belastingen, maar wij weten niet wat gebeuren „ moet, wanneer de Staten (n. l. Gedeputeerden) bij „ hunne uitspraken in strijd met de wetten en met het „ algemeen belang beslissen,“ de volgende geruststellende verklaring: „ dit is een gebrek, dat later moet „ worden opgeheven. Wij zullen hoop ik andere wetten „ ten aanzien van de militie, ten aanzien van het „ armbestuur en meer verkrijgen, waarbij zal worden „ voorzien in de leemten der bestaande wetten over die „ onderwerpen. “ 1)

De tijd heeft deze woorden bevestigd; wij hebben gelijktijdig en sedert het uitvaardigen der provinciale wet, eene wet op het kiesregt, eene andere op de inrigting der gemeenten, van het armwezen en onderwijs

„ puteerden, de Koninklijke magt van schorsing of vernietiging, toepasselijk zij. — Of ook, wanneer de Staten, als administrative „ regters geroepen, vonnisden, op uitspraken in zake van kiesregt, „ algemeene belasting, militie, schutterij, waterstaat, armwezen, „ plaatselijke gemeentezaken, wier beslissing hun door de wet is of „ kan zijn opgedragen? “

1) De provinciale wet bijeengebragt door Mr. BIJSTERBOS, op art. 166.

THORBECKE, Parlementaire Redevoeringen. II. 246.

ontvangen, waarbij aan de Gedeputeerde Staten eene regtsmagt wordt toegekend, onder bepaling van de wijze waarop hunne uitspraken worden vernietigd.

Dit geschiedt in de meeste gevallen door het hooger beroep op den Koning en dus geheel in overeenstemming met hetgeen wij in artikel 168 der provinciale wet hebben aangetroffen. Doch met opzigt tot de militie, schutterij en enkele belasting-wetten, duurt in de *praktijk* de onzekerheid voort. De voorschriften aangaande de uitspraken van Gedeputeerde Staten zouden nageleefd moeten worden zooals die wetten het uitdrukkelijk medebrengen, namelijk, dat hunne beslissing aan geen hooger beroep is onderworpen. Heeft de regering zelve erkend niet te weten „wat gebeuren moet, wanneer de Staten „(Gedeputeerden) bij hunne uitspraken in strijd met het „algemeen belang beslissen,“ zij heeft in het bezwaar herhaalde malen op eene wijze voorzien, welke naar het schijnt, door niets geregvaardigd wordt. Men paste het artikel 133 van de Grondwet toe en zoo werd bij onderscheidene Koninklijke Besluiten, onder de verantwoordelijkheid van elkander opvolgende Ministers, de vernietiging uitgesproken van beslissingen van Gedeputeerde Staten in zaken van militie, schutterij en belastingen, niettegenstaande artikel 168 der provinciale wet, zoowel als de bijzondere wetten over genoemde

onderwerpen, van de tusschenkomst van het Hoofd van den Staat zwijgen.

Wij behoeven niet terug te komen op het artikel van de grondwet, dat aan den Koning het regt verzekert, de besluiten der Staten te vernietigen, want wij meenen genoegzaam te hebben aangetoond, dat de regering zelve het onderscheid tusschen een *besluit* en eene regterlijke *uitspraak* in de beraadslagingen over de provinciale wet erkend heeft. Het is althans in strijd met het regt, als beslissingen krachtens de wetten op de militie, schutterij en patenten, door den Koning op voorstel van een Minister vernietigd worden. 1)

In dien zin besliste onlangs de Hooge Raad bij gelegenheid der toepassing van de wet van 28 November 1818, over het onderstands domicilie.

Het openbaar Ministerie bij dit Collegie was echter

1) Besluit van 28 Februarij 1856, Staatsblad N° 6. (Personele belasting, patent.) Besluit van 2 Maart 1856, Staatsblad N° 7. (Patent.) Besluit van 5 Maart 1856, Staatsblad N° 8. (Militie.) Besluit van 2 April 1856, Staatsblad N° 13. Besluit van 21 Mei 1856, Staatsblad N° 57. Besluit van 12 Junij 1856, Staatsbl. N° 60. Zie ook de feiten en officiele stukken in zaken gevoerd voor den Schuttersraad te Amsterdam tegen A. HOFMAN, medegedeeld door Mr. W. VAN DER VLIET. 1858.

een ander gevoelen toegedaan¹⁾, bewerende, dat onder het woord *besluiten* in artikel 133 van de Grondwet, alle *uitspraken* van Gedeputeerde Staten zijn begrepen, en dat de bevoegdheid tot schorsing van die uitspraken niet is afhankelijk gesteld van eene nog te maken wettelijke regeling van de gevolgen: zoodat, bij gebrek van eene zoodanige regeling, de Koning zich krachtens het voorschrift van de vorige Grondwet, kan bepalen tot eene eenvoudige vernietiging. Het bedoeld voorschrift van de vervallen Constitutie zal artikel 149 moeten zijn, doch aldaar wordt evenmin als in artikel 133 van de tegenwoordige staatsregeling het woord *witspraak* of *beslissing* gebruikt; indien de regering derhalve ook reeds onder de Grondwet van 1815 de beslissingen van Gedeputeerde Staten vernietigde, gaf zij blijkbaar eene even onjuiste uitlegging als later aan het woord *besluit*.²⁾

1) 7 Januarij 1859, Weekblad van het Regt 24 Januarij 1859 en Weekblad 13 December 1858.

2) Vergelijk Regtsgeleerde Adviezen. V. 19. — BOISSEVAIN, Staatsregt van Nederland p. 59. — Bijdragen tot de kennis van het Staats-, Provinciaal- en Gemeente-bestuur in Nederland uitgegeven door G. H. BETZ, Mr. BOER en HUBRECHT p. 287. — Bedenkingen tegen het koninklijk besluit van 20 November 1838 door Mr. G. W. VREEDE.

Onwillekeurig zien wij ons gedrongen de drieërlei wijzen, waarop de uitspraken van Gedeputeerde Staten haar eindbeslag krijgen ¹⁾, te vergelijken met de regeling van het administratief regt in België en in Frankrijk.

Na de omwenteling van 1830 hebben de Belgen onze Nederlandsche wetten over het onderwerp, dat wij behandelen, schier onveranderd behouden, met deze afwijking evenwel, dat van de vonnissen der Gedeputeerde Staten (*Députation permanente du conseil provincial*) het beroep op het Hof van Cassatie toegelaten wordt. Dit geeft den waarborg, dat de beslissingen in zaken van militie, schutterij en andere geschillen, tot eene gelijke uitlegging van de wet gebragt worden, hetgeen natuurlijk bij ons ontbreekt.

Dit beroep in Cassatie is in België ontstaan ²⁾ omdat ook aldaar de Regtbanken hadden erkend, dat het eene leemte in de wet was, zoo er geen appel viel van de uitspraken van Gedeputeerde Staten, en dat bij

1) Zie pagina 106.

2) Zie *Belgique judiciaire* 1847. p. 319—323.

Mededeeling van den Baron de CRASSIER, Lid van het Hof van Cassatie in België.

De gewijzigde Nederlandsche wetten zijn van 18 Junij 1849, *Loi sur le recours en cassation en matière de milice*. 22 Januarij 1849, *Loi qui modifie les patentes*. 8 Mei 1848, *sur la garde civique*.

de wetten op de militie en andere de koninklijke vernietiging stilzwijgend was uitgesloten.

Men heeft in België geen Raad van State, zoodat het aldaar geen punt van geschil kan zijn of het beter ware, eene eindbeslissing aan genoemd Collegie, dan wel aan een Opperste Gerechtshof op te dragen.

In Nederland zoude altijd tegen eene opdracht aan den Hoogen Raad, de bedenking kunnen worden geopperd, dat men de Administratie geheel aan een regterlijk ligchaam onderwerpt, en met voorbijgaan van een misschien daartoe meer geschikt Collegie, te veel op de schouders van de Justitie laadt.

Even als gedurende onze inlijving in Frankrijk, bestaat nog aldaar het onder de verschillende regeringsvormen, met meerdere of mindere waarborgen verzekerd regt, van hooger beroep van administrative uitspraken op den Staatsraad.

Ontegenzeggelijk wordt meer in Frankrijk dan bij ons het administratief regt beoefend, zoodat deskundigen, hier en elders, niet gearzeld hebben de aldaar geldige verordeningen ten voorbeeld te stellen.

Wij gelooven, dat voor eene eindbeslissing van alle uitspraken in administrative geschillen, de Raad van State zich als van zelf het meest aanbeveelt. Doch die magt zoude met de behoedmiddelen en vormen der

gewone regtspleging in burgerlijke en strafzaken moeten geoeffend worden, en zoowel in het openbaar te houden pleidooijen als het requisitoir van het openbaar ministerie, komen ons hierbij onontbeerlijk voor.

Met regt wordt de heerschende administrative regtspraak hier te lande tweeslachtig genoemd; geheel staat zij bij die van andere landen, ook bij de Duitsche, achter. Het grondbeginsel, naar hetwelk men bij ons zoude gehandeld hebben in de wetten, die aan de Gedeputeerde Staten eene regtsmagt toekennen, ontwaart men nergens; volgens de eene wet appelleert men op den Koning, volgens de andere bij de Regtbanken; volgens eene derde bestaat er in het geheel geen appel en stelt men daarvoor in de plaats eene vernietiging, waartoe noch de Grondwet noch bijzondere wetten het regt gaven. Uit het laatste geval kan de eene moeilijkheid voor en de andere na ontstaan; want indien de Gedeputeerden bij eene uitspraak blijven volharden, die door den Koning is vernietigd, waar zijn de bepalingen in de wetten van 8 Januarij 1817, 11 April 1827, 21 Mei 1819 en 22 Mei 1845, die in de gevolgen voorzien?

Het zij ons vergund de woorden van een kundig regtsgeleerde tot steun van dit gevoelen aan te halen. DE BOSCH KEMPER zegt: „Het schijnt ons geoorloofd te

„onderstellen, dat het Hoofd van den Staat zich met
 „meer verheven zaken bezig houdt, dan met de studie
 „dezer drooge materie“ (de schrijver spreekt hier over
 eene beslissing in zaken van patentregt of personele
 belasting) „en hoe kan nu de persoon des Konings
 „hier eenigen waarborg voor eene juiste beslissing
 „geven“? Hoe veelzijdig ontwikkeld en begaafd een
 Vorst ook zij, eene wel doordachte en regtvaardige
 beslissing, onverschillig in welke zaak, vereischt steeds
 een rijp onderzoek en onzes inziens, is het voor het
 Hoofd van den Staat veelal ondoenlijk, zich in de be-
 langden van enkele privaat-personen te verdiepen. In
 den regel zal dus in waarheid een Minister of wel een
 ondergeschikt ambtenaar bij het ministerie de beslissing
 van een Collegie van Gedeputeerde Staten vernietigen
 en er eene andere voor in de plaats stellen; terwijl de
 daarbij bezwaarde partij aan den Koning verwijt, dat
 deze hem zijn proces heeft doen verliezen. In de Kamer
 der Afgevaardigden merkte DUPIN zoo te regt aan,
 den 7 Febrnarij 1831, de burger moet niet kunnen
 zeggen: „c'est Louis-Philippe qui m'a fait perdre mon
 „procès.“

De slotsom van onze redenering is derhalve, dat
 men, door in administrative geschillen het appel op
 den Koning toe te laten, gevaar zou loopen hem de

liefde en de achting van zijne in het ongelijk gestelde onderdanen te ontwringen en daarentegen de ministeriële magt, die zich steeds achter den koninklijken mantel kan verschuilen, te vergrooten.

CONFLICTEN.

Bij de wet over dit onderwerp van den 16 Junij 1816 (Staatsblad N° 27) was bepaald, dat alle Conflicten van Attributie over schuldvorderingen of burgerlijke regten, die door de administrative ambtenaren volgens de bepalingen der Fransche wetten waren opgeworpen, vervallen werden verklaard voor zooverre er nog geen uitspraak in gedaan ware. De twistgedingen aanhangig voor de Raden van Prefektuur of Intendance en die volgens de Grondwet aan de regterlijke magt waren overgelaten, konden bij eene eenvoudige dagvaarding voor den regter van eersten aanleg overgebracht worden. Zoodanige zaken, welke reeds in eersten aanleg beslist waren, maar waarvan volgens de Fransche verordeningen beroep op den Staatsraad viel, konden bij een der hooge Geregtshoven vervolgd worden. In

een geheel tegenovergestelden zin, werd den 16 Julij 1820, het ons reeds bekende besluit over de regtsmagt der dijk- en polder-Besturen uitgevaardigd, hetwelk twee jaren later, werd uitgebreid door dat van den 5 October 1822 over de Conflicten van Attributie. (Staatsblad N° 44.) Hierbij werd aan de Gouverneurs in de provinciën opgedragen, om wanneer besturen, ter zake van hunne administrative handelingen voor de Regtbanken geroepen werden, of dat de Regtbanken kennis namen van geschillen, die tot het administratief gezag behoorden, na het advies van het Collegie der Gedeputeerde Staten te hebben ingewonnen, bij eene gemotiveerde resolutie te verklaren, dat het administratief gezag de zaak aan de Hoven en Regtbanken onttrok. Op voordragt van den Minister van Justitie en van die, onder welker departement de zaak behoorde, nam de Koning, de Raad van State gehoord, een besluit, waarbij het opgeworpen conflict werd gehandhaafd of opgeheven.

Sommige schrijvers in hunne verbolgenheid over dit besluit, hebben zelfs ook daarin een der oorzaken van de Belgische omwenteling gezien. Hoewel wij gelooven, dat dit gevoelen wel wat te sterk is uitgedrukt, valt het niet te ontkennen, dat naar de beginselen van ons Staatsregt, het onderwerp niet bij een besluit mogt

geregeld worden; de Regering zelve heeft dit later erkend, toen zij er eene wet op voordroeg. In de Bijdragen tot de huishouding van Staat, (VIII. 123) maakt de Graaf VAN HOGENDORP er de zoo juiste aanmerking op dat „de inbreuk van het administratief „gezag op het regterlijke, door eene wet geweerd is „en de inbreuk van het regterlijk gezag op het administrative door besluiten. Men zou het tegendeel „verwachten en denken, dat de administrative autoriteiten konden tot haar plicht gehouden worden door „bloote besluiten, terwijl er eene wet zou noodig zijn „tot regeling van het regterlijk gezag.“

Na een twee-en-twintigjarig aanzijn, werd het in den jongsten tijd zelden toegepast besluit van den 5. October 1822, op voordragt van den Minister van Justitie, DE JONGE VAN CAMPENS NIEUWLAND, ingetrokken. Onder de beweegredenen hiervoor opgegeven behoorde, dat vermits de Hooge Raad, ter eerste instantie tusschen een Provinciaal Gerechtshof of Regtbank ter eenre en een der bijzondere Collegien, die over bepaalde onderwerpen volgens de Grondwet of andere wettelijke bepalingen, rechtsgebied uitoefenen, het gezeten jurisdictie-geschil beslechtte, grootelijks de redenen waren vervallen, die tot het besluit over de Conflicten hadden aanleiding gegeven. Wel is waar zijn de eigenlijke

conflicten van jurisdictie tegenwoordig bij de wet op de regterlijke organisatie geregeld, maar ten opzichte van dat onderwerp in het algemeen, heeft men het bij een voorstel van wet in 1842 gelaten. ¹⁾

Er is veel getwist over de wijze, hoe de conflicten te regelen. Terwijl deze en gene schrijvers een gemengd Collegie verlangen, voor de helft uit leden van den Raad van State bestaande, voor de andere uit die van den Hoogen Raad ²⁾, hebben anderen er den Hoogen Raad uitsluitend mede willen belasten of die taak aan de wetgevende magt opdragen. Zonder hierover in eene al te gewaagde beschouwing te treden, zij het ons vergund, deze proeve te besluiten met het gevoelen van die staatslieden, wier denkbeelden over de regeling der conflicten van attributie wij gaarne omhelzen.

Indien de Administrative Regtsmagt door duidelijke bepalingen is omschreven en op goede grondslagen is gevestigd, gelooven wij, dat zij niet minder dan de Regterlijke Magt, tot het welzijn van den Staat kan bijdragen. Botsingen tusschen haar en de Justitie zullen dan uiterst zelden voorkomen, doch de moeilijkheid blijft bestaan, dat er conflicten geboren worden

1) Zie het besluit van 20 Mei 1844 en de wet op de regterlijke organisatie art. 1 en 88.

2) In dien geest is het onderwerp geregeld in het Koninkrijk Beieren bij het Gesetz die Competenz-conflicte betr. 28 Mei 1850.

over welke beslissing wij met DE CORMENIN zeggen:
 „ Si l'on remettait la décision des conflits à l'autorité
 „ judiciaire, le Gouvernement passerait dans les tribunaux.
 „ Si l'on remettait la décision des conflits à l'admini-
 „ stration administrative sans condition, les tribunaux
 „ perdraient leurs attributions et les citoyens leurs
 „ garanties.

„ La décision des conflits doit appartenir au Gouver-
 „ nement, qu'il soit monarchique ou républicain. „

Evenzoo dachten BENJAMIN CONSTANT en HENRION
 DE PANSEIJ. 1)

Wij stellen derhalve met Mr. J. R. THORBECKE, dat
 „ indien zoowel de vormen der uitoefening van dat
 „ gezag, als zijne uitspraken, door wettelijke regels
 „ worden bestuurd „, de regeling der conflicten van
 attributie „ bij geen ander kan zijn dan bij den
 „ Koning. „ 2)

1) DE CORMENIN. Questions de droit administratif in voce con-
 flit. Zie verder de gevoelens der overige schrijvers opgenoemd in
 de Conflicten van Attributie nit een geschied- en staatkundig oog-
 punt beschouwd. Zwolle bij W. E. J. TJEENK WILLINK 1842.

Vergelijk nog op pag. 75 het gevoelen van een man, die zoo
 teregt bij zijne landgenooten in hooge achting stond, Mr. DAAM
 FOCKEMA.

2) THORBECKE, Aanteekening op de Grondwet, tweede uitgave,
 art. 163.

T H E S E S.

I.

Actio quasi Serviana potest locum habere, si pignus pro obligatione naturali constitutum est.

II.

Non facio cum Trotstchke et Wächter, pignus pro obligatione sub conditione potestativa impleta conditione haberi adfuisse initio.

III.

Nulla antinomia inter l. 21 Dig. de conditionibus et demonstrationibus et l. 21 § 3 Dig. de acquirenda vel omittenda hereditate.

IV.

Non facio cum Cons : Levyssohn (Themis XIV p. 303)
filii naturalis ex privigna agnitionem fieri posse.

V.

Ut pupilli peregrini, peregre domicilium habentes,
praedia hic sita alienari possint, non requiritur sententia
judicis nostri. 50

VI.

Exercitores, qui se derelictione navis liberarunt,
hyperocham petere nequeunt.

VII.

Non facio cum Adnotatoribus Amstelodamensibus ad
art. 166 C. M. trassatum, suo die solventem, actionem
mandati contrariam in trassantem non habere.

VIII.

Art. 133 Legis fundamentalis referri non potest ad decisiones Collegii Deputatorum (Gedeputeerde Staten) in causis militiae.

IX.

Improbandi Rauter et Berthauld quos si audias, socii puniendi sint eadem poena qua parricida.

X.

Appellatio in causis criminalibus admittenda videtur.

XI.

Egredie van de Spiegel. „De vrijheid in het Bur-
„gerlijke heeft zoowel als de Godsdienstige, haare be-
„paalingen: Vrij te zijn heet niet ontslagen te weezen
„van alle banden van gehoorzaamheid of te leven gelijk
„men wil; maar het eenige onderscheid tusschen de

—

„gehoorzaamheid der Ingezetenen in een' vrijen en
„willekeurigen Staat, is, dat in den eersten de wetten
„regeeren, en in den tweeden de wil van den Opper-
„gebieder.“ (Historie der Satisfactie van Goes p. 39.)

XII.

Wetten, welke de verdeeling van den grondeigen-
dom tegengaan, zijn af te keuren.

XIII.

De vrije invoer van granen werkt voordeelig op de
ontwikkeling van den landbouw.

